

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra speciální pedagogiky a logopedie

Pracovní uplatnění osob nedoslýchavých

bakalářská práce

Autor: Kateřina Šímová
Studijní program: B7506 Speciální pedagogika
Studijní obor: Výchovná práce ve speciálních zařízeních
Vedoucí práce: Mgr. Tereza Koliášová, Ph.D.
Oponent práce: Mgr. Štěpánka Lauková

Zadání bakalářské práce

Autor:	Kateřina Šimová
Studium:	P16P0172
Studijní program:	B7506 Speciální pedagogika
Studijní obor:	Výchovná práce ve speciálních zařízeních
Název bakalářské práce:	Pracovní uplatnění osob nedoslýchavých
Název bakalářské práce AJ:	Employment for hard of hearing people

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce pojednává o problematice pracovního uplatnění osob nedoslýchavých v produktivním věku. Zabývá se zejména faktory ovlivňujícími jejich možné uplatnění, a to ze strany osoby nedoslýchavé i zaměstnavatele. Cílem bakalářské práce je poukázat na problémy, které nedoslýchavost v této sféře přináší, a na míru ovlivnitelnosti této situace odbornou intervencí.

KOMORNÁ, Marie. Systém vzdělávání osob se sluchovým postižením v ČR a specifika vzdělávacích metod při výuce. 2., opr. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, c2008. ISBN 978-80-87218-18-1. SKÁKALOVÁ, Tereza. Sluchová vada a její sociální dopady v dospělém věku. Hradec Králové: Gaudeamus, 2016. Recenzované monografie. ISBN 978-80-7435-628-5. HRUBÝ, Jaroslav. Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu. 2. přeprac. a rozš. vyd. Praha: Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999. ISBN 80-7216-096-6.

Garantující pracoviště:	Katedra speciální pedagogiky, Pedagogická fakulta
Vedoucí práce:	Mgr. Tereza Koliášová, Ph.D.
Oponent:	Mgr. Štěpánka Lauková
Datum zadání závěrečné práce:	5.1.2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně a s použitím uvedené literatury.

V Hradci Králové dne .....

.....

Poděkování

Poděkování patří vedoucí práce Mgr. Tereze Koliášové, Ph.D. za odborné vedení práce, cenné rady a připomínky, a zejména za trpělivost a ochotu, kterou mi v průběhu zpracování bakalářské práce věnovala.

Anotace

ŠÍMOVÁ, Kateřina. *Pracovní uplatnění osob nedoslýchavých*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2019. 53 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce pojednává o pracovním uplatnění nedoslýchavých osob. V teoretické části práce je vymezena nedoslýchavost a její vliv na život člověka. Práce se dále věnuje možnostem vzdělávání osob s nedoslýchavostí a profesní přípravě, jakožto důležitým faktorům pro pracovní uplatnění člověka s nedoslýchavostí. Praktická část sestává ze dvou výzkumných částí. První je zaměřena na výzkum pracovního uplatnění nedoslýchavých osob, zejména na vliv nedoslýchavosti na výběr povolání a aktuální problémy na pracovišti. Druhá výzkumná část přibližuje případné mýty o nedoslýchavosti a postoj zaměstnavatelů k problematice pracovního uplatnění osob s nedoslýchavostí.

Klíčová slova: nedoslýchavost, vliv nedoslýchavosti, možnosti vzdělávání, mýty o nedoslýchavosti, pracovní uplatnění

Annotation

ŠÍMOVÁ, Kateřina. *Employment for Hard of Hearing People*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2019. 53 pp. Bachelor's Degree Thesis.

Bachelor thesis deals with the issue of employment for hard of hearing people. In the theoretical part, the hardness of hearing and its impact on the life of a person is specified. Thesis also profess educational options and vocational preparation of hard of hearing people, which are an important question of employment for people with hearing problems. Practical part consists of two researches – first research is focused on employment for hard of hearing people, especially on its influence on the choice of their career and current problems in the workplace caused by this limitation. Second research approaches cases of myths about hardness of hearing and employers' attitude about the issue of employment for hard of hearing people.

Keywords: hardness of hearing, impact of hardness of hearing, educational options, myths about hardness of hearing, employment

Obsah

SEZNAM ZKRATEK.....	9
ÚVOD.....	10
1. SLUCHOVÉ POSTIŽENÍ.....	11
1.1. OSOBY S NEDOSLÝCHAVOSTÍ	12
1.2. VLIV NEDOSLÝCHAVOSTI NA ŽIVOT ČLOVĚKA.....	13
1.2.1. VLIV VROZENÉ NEDOSLÝCHAVOSTI.....	13
1.2.2. VLIV ZÍSKANÉ NEDOSLÝCHAVOSTI.....	14
1.3. MOŽNOSTI KOMPENZACE SLUCHU U OSOB S NEDOSLÝCHAVOSTÍ	15
1.4. MÝTY A ZÁSADY KOMUNIKACE.....	16
2. MOŽNOSTI VZDĚLÁVÁNÍ NEDOSLÝCHAVÝCH OSOB	18
2.1. VZDĚLÁVÁNÍ NEDOSLÝCHAVÝCH OSOB	18
2.1.1. PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ	18
2.1.2. ZÁKLADNÍ VZDĚLÁVÁNÍ.....	19
2.1.3. SEKUNDÁRNÍ VZDĚLÁVÁNÍ.....	20
2.1.4. TERCIÁRNÍ VZDĚLÁVÁNÍ	21
2.2. NABÍDKA STUDIJNÍCH OBORŮ.....	22
2.3. VÝCHOVNĚ VZDĚLÁVACÍ PÉČE.....	25
3. PROFESNÍ PŘÍPRAVA NEDOSLÝCHAVÝCH OSOB	27
4. PRACOVNÍ UPLATNĚNÍ NEDOSLÝCHAVÝCH OSOB	28
4.1. PŘÍČINY PROBLEMATICKÉHO UPLATNĚNÍ	28
4.2. SPECIFIKA ZAMĚSTNÁVÁNÍ NEDOSLÝCHAVÝCH OSOB	29
4.3. PODPORA PRACOVNÍHO UPLATNĚNÍ.....	29
4.3.1. AKTUÁLNĚ REALIZOVANÉ PROJEKTY	30
4.3.2. DALŠÍ PROJEKTY	31
4.3.3. ORGANIZACE.....	31
5. VÝZKUM PRACOVNÍHO UPLATNĚNÍ NEDOSLÝCHAVÝCH OSOB	34
5.1. ÚVOD DO VÝZKUMU, CÍLE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	34
5.2. METODIKA VÝZKUMU	35
5.3. CHARAKTERISTIKA MÍSTA A PRŮBĚHU ŠETŘENÍ.....	36

5.4. CHARAKTERISTIKA ZKOUMANÉHO SOUBORU	36
5.5. VLASTNÍ VÝZKUM	37
5.5.1. INTERVIEW S NEDOSLÝCHAVÝMI.....	37
5.5.2. INTERVIEW S POTENCIÁLNÍMI ZAMĚSTNAVATELI	39
5.6. VYHODNOCENÍ VÝZKUMU	42
5.6.1. VÝZKUM PRACOVNÍHO UPLATNĚNÍ NEDOSLÝCHAVÝCH OSOB.....	42
5.6.2. VÝZKUM POSTOJE POTENCIÁLNÍCH ZAMĚSTNAVATELŮ NA ZAMĚSTNÁVÁNÍ NEDOSLÝCHAVÝCH OSOB.....	43
5.7. ZÁVĚR VÝZKUMU	44
ZÁVĚR.....	46
ZDROJE	47
SEZNAM TABULEK	52
SEZNAM PŘÍLOH.....	53

Seznam zkratk

- APPN – Agentura profesního poradenství pro neslyšící
- ASNEP – Asociace organizací neslyšících, nedoslýchavých a jejich přátel
- CODA – Slyšící děti neslyšících rodičů (Child of Deaf Adult)
- ESFCR – Evropský sociální fond České republiky
- FM – Frekvenční modulace
- IT – Informační technologie
- JAMU – Janáčkova akademie múzických umění
- MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí
- OAE – Otoakustické emise
- OP – Operační program
- SNN – Svaz neslyšících a nedoslýchavých
- SPC – Speciálně pedagogické centrum
- SPCSR – Sociální pilíř konceptu společenské odpovědnosti
- SRP – Středisko rané péče
- VO – Výzkumné otázky

Úvod

Pracovní uplatnění je v dnešní době velmi řešenou problematikou. Nejzranitelnější skupinu lidí v této problematice tvoří osoby se zdravotním postižením, jejichž postavení je ve společnosti celkově podřazené. Výjimkou nejsou ani osoby se sluchovým postižením, avšak v této cílové skupině se bere větší zřetel na neslyšící osoby a nedoslýchavost se často podceňuje. Ovšem i nedoslýchavost nese svá specifika a pracovní uplatnění těchto osob je často velmi problematické.

Pracovní uplatnění osob, jež jsou postiženi nedoslýchavostí, závisí na několika faktorech, kromě závažnosti postižení také na dosaženém vzdělání, kvalifikaci a zkušenostech jedince, komunikačních a socializačních schopnostech aj. Bakalářská práce se tedy v první řadě věnuje samotné charakteristice a specifikům nedoslýchavosti, dále velice podstatnému faktoru vzdělávání, včetně profesní přípravy, která dnes jde ruku v ruce vzdělávání žáků a studentů zejména na školách pro sluchově postižené, a je nezbytným prvkem při orientaci člověka se sluchovým postižením na trhu práce. Na orientaci a úspěšném zapojení člověka s nedoslýchavostí do pracovního procesu se podílejí kromě legislativně ukotvených zákonů a vyhlášek i různé organizace, jejichž činnost dnes tvoří důležitý element v životě člověka se sluchovým postižením, a dlouholeté projekty zaměřující se právě na problematické uplatnění osob s postižením na trhu práce.

Bakalářská práce mimo jiné poukazuje na aktuální situaci nedoslýchavých osob v problematice pracovního uplatnění, průběh a kvalitu vzdělávání s ohledem na sluchové postižení, podmínky v zaměstnání, zkušenosti se zaměstnavateli aj. Na druhé straně také otevírá téma samotným zaměstnavatelům a jejich postojům k zaměstnávání nedoslýchavých osob na konkrétních pracovních pozicích.

1. Sluchové postižení

Lidské smysly jsou velmi důležitými ústrojími, která zachycují vjemy. Tato smyslová ústrojí umožňují člověku orientaci ve světě a komunikaci, proto jakákoliv smyslová porucha člověku přináší závažné důsledky. Sluchové postižení je tím, které člověka omezuje právě v těchto dvou důležitých potřebách. (Hroboň, Jedlička, Hořejší, 1998)

Sluchové postižení můžeme klasifikovat podle několika kritérií, podle stupně sluchové vady, podle doby vzniku, a podle místa poškození sluchového orgánu.

Vady a poruchy sluchu mohou být zapříčiněny variabilními vrozenými, genetickými dispozicemi, nebo získaným onemocněním, zánětem, poškozením. Některé mohou být léčeny s cílem obnovení původní kvality sluchu, jiné ovšem mohou vést až k úplné ztrátě sluchu. Mezi vrozené, genetické příčiny můžeme zařadit například infekční onemocnění matky v době těhotenství (zarděnky, spalničky, ...) či užívání toxických látek. Mezi získané řadíme onemocnění sluchového orgánu (záněty středouší, průušnice, ...) nebo traumatické poškození sluchového orgánu úrazem, hlukem, toxickými látkami. V této souvislosti pak lze hovořit o prelingválních či postlingválních sluchových postiženích. (Skákalová, 2011)

Příčiny vad a poruch sluchu můžeme dále dělit na převodní (konduktivní) a percepční (senzoneurální), v některých případech se jedná o smíšené, kombinované sluchové vady. O převodních ztrátách sluchu hovoříme tehdy, kdy vznikají v oblasti mechanického převodu zvuku ve vnějším či středním uchu, čímž dochází k zeslabení přenášeného zvukového signálu. Sluchové buňky jsou v tomto případě v pořádku, ale dokonalému přenosu zvuku brání určitá překážka. Převodní ztrátou tedy člověk nedojde k naprosté hluchotě, pouze k nedoslýchavosti.

Co se následků týče, závažnější jsou vady sluchu percepční, které jsou trvalé, často progredující. Jde o poškození vnitřního ucha, sluchových buněk či sluchového nervu, způsobující ztrátu sluchu od pásma lehké nedoslýchavosti až po úplnou hluchotu. Nejde pouze o zeslabení přenášeného zvuku, jako u vad a poruch převodních, nýbrž o zkreslení zvuku z důvodu změny intenzity, rozlišování tónů aj. (Skákalová, 2011)

Hrubý (1997) v souvislosti se sluchovým postižením vymezuje tři skupiny lidí se sluchovou ztrátou. Nedoslýchavé, ohluchlé a prelingválně neslyšící. V publikaci z roku 2011 však nově uvádí celkem sedm základních skupin, a to nedoslýchavé, osoby s postlingvální hluchotou, osoby s prelingvální hluchotou, osoby s kombinovanou sluchovou a zrakovou vadou (slepohluší), osoby trpící ušními šelesty, rodiče sluchově

postížených dětí a slyšící děti neslyšících rodičů (CODA).¹ Nedílnou součástí osob se sluchovým postižením tvoří i uživatele Kochleárního implantátu, jakožto velmi specifická skupina co do diferenciacie a osobního pojetí. (Skákalová, 2016)

1.1. Osoby s nedoslýchavostí

Hrubý (1999, s. 43) uvádí, že nedoslýchavost „znamená každé zhoršení sluchu oproti běžné populaci, nikoliv však jeho úplné vymizení.“ Nedoslýchavost může být zapříčiněná převodní či percepční poruchou. Nejčastějšími příčinami převodních poruch sluchu, tedy takových, které se dají bez větších komplikací léčit, odstranit, je zúžení nebo uzávěr vnějšího zvukovodu ušním mazem či cizím tělesem, porucha ventilace středouší při nachlazení, zánět středního ucha, perforace bubínku, přerušení řetězu středoušních kůstek, otoskleróza, či deformity vnějšího či středního ucha. (Skákalová, 2011)

Navrátíme-li se ke klasifikaci sluchových vad, Světová zdravotnická organizace tak činí následovně.

Velikost ztráty sluchu	Název kategorie
0-25 dB	Normální sluch
26-40 dB	Lehké poškození sluchu
41-60 dB	Střední poškození sluchu
61-80 dB	Těžké poškození sluchu
81 dB a více	Velmi těžké poškození sluchu až hluchota

Tabulka 1: Klasifikace sluchových vad podle WHO (WHO, online)

Nedoslýchaví tvoří jedinečnou, zároveň však nesourodou skupinu, zahrnující škálu od lehkých po těžké vady. Lehká nedoslýchavost se sluchovou ztrátou 26-40 dB nemusí být hned zřejmá a uniká tak včasné pozornosti. I přesto je dobře kompenzovatelná sluchadly. Obtíž při lehké nedoslýchavosti je zpravidla zhoršení porozumění tichému hlasu, v běžném rozhovoru sluch není výrazně omezen. U člověka trpícího středně těžkou nedoslýchavostí, u které je decibelová ztráta v rozmezí 41-60, je užívání sluchadel doporučeno, jen díky zvýšené hlasitosti je totiž možno kvalitně porozumět řeči. Rozlišení slabých zvuků z okolí již probíhá s většími komplikacemi, jelikož dochází ke zkreslení sluchového vjemu. Při těžké nedoslýchavosti se ztrátou 61-80 dB je užívání sluchadel nezbytné. Člověk je schopen zpravidla vnímat jen silné zvuky a hlasitou řeč v těsné blízkosti ucha nedoslýchavého. (Skákalová, 2016)

¹ O posledních dvou skupinách je terminologicky přesnější hovořit jako o cílových skupinách surdopedie, a neřadit je tak mezi osoby se sluchovým postižením.

V případě vrozené těžké nedoslýchavosti je ovlivněn i ústní projev postiženého. Vývoj řeči je často omezený nebo opožděný, orální řeč je snížené kvality, objevuje se nižší srozumitelnost. Změny ve vývoji řeči je však možné sledovat už od ztráty 60 dB. (Krahulcová, 2002).

Pokud hovoříme o získaném poškození sluchu, zejména pak o získané nedoslýchavosti, je nezbytné zmínit tzv. stařeckou nedoslýchavost, presbyakuzii, jakožto jeden z typických aspektů stáří.

V životě člověka s nedoslýchavostí je také důležité poukázat na tvorbu identity této cílové skupiny, která není jednoznačně vyhraněná. Osoby s nedoslýchavostí totiž nelze zahrnout do skupiny neslyšících ani do skupiny slyšících. Je na každém jednotlivci, kým se cítí být, zejména podle subjektivního vnímání vlastní vady a vzniklých omezení na základě závažnosti a stupně postižení, ze kterého vyplývá i preferovaný způsob komunikace. Komunikace a zejména získání jazykových kompetencí a gramotnosti je v životě člověka se sluchovým postižením ve slyšící společnosti velmi důležité a nezbytné. (Procházková, In Skákalová, 2016)

1.2. Vliv nedoslýchavosti na život člověka

Sluch je jeden z nejdůležitějších informačních smyslů člověka. Přijímá sluchové informace, jež jsou důležité pro rozvoj jedince v mnoha směrech. Svůj význam má například při náhodném a učení, sociální orientaci, ale i jako bezpečnostní smysl, jenž je neustále aktivní. Z toho vyplývá, že nedoslýchavost jako každá jiná vada, porucha, postižení má na život člověka zásadní vliv, jehož míra je však individuální.

Obecně je sluchově postižený člověk více zranitelnější z důvodu informační a komunikační bariéry, orientačního deficitu, únavy z odezírání a celkové nejistoty při komunikaci. (Skákalová, 2017)

Vliv nedoslýchavosti úzce souvisí s dobou vzniku postižení, tedy zda je nedoslýchavost vrozená, či získaná, proto je nutné tyto vlivy rozlišit.

1.2.1. Vliv vrozené nedoslýchavosti

Vrozená sluchová vada s sebou přináší hned několik rizik. Tím největším je pozdní odhalení samotné vady, proto je včasná diagnostika klíčem k co možná největší eliminaci negativních dopadů na vývoj jedince. Vyšetření sluchu probíhá již v některých porodnicích, a to měřením evokovaných otoakustických emisí (OAE), jenž zjišťuje reakci vláskových buněk na zvukové signály různé intenzity. Kromě této metody mohou být

později využity další, například audiometrie slovní, tónová, či audiometrie z elektrické odezvy. (Šándorová, 2003)

Pro vývoj rozumových schopností, lidského charakteru a celé osobnosti je rozhodující právě období raného dětství, z čehož vyplývá i význam rodiny. Po včasné detekci vady je zásadní plnohodnotné navázání kontaktu s dítětem, což je důležité pro jeho celkový vývoj. Zejména v případě těžké nedoslýchavosti hrozí vznik podnětové deprivace, čemuž může zabránit právě kontakt matky s dítětem, vizuální podněty apod. Nedostatečné navázání kontaktu s dítětem může dále negativně působit až narušit psychický vývoj jedince, sociální vývoj, kdy sociální chování může být na nižší vývojové úrovni. (Potměšil, In Skákalová, 2017)

Celkový vývoj jedince s nedoslýchavostí nemusí být nápadně opožděn, pouze v důsledku nedostatečných sluchových vjemů může být chování dítěte spíše pasivnější. Rozvoj řeči nedoslýchavého dítěte závisí na stupni nedoslýchavosti. Rozvoj komunikace je však zásadní, zejména takové, která je jedinci nejbližší. Proto nezáleží, o jaký komunikační systém se jedná. Pokud si však dítě, byť s dobrým potenciálem pro mluvenou řeč, u něhož bohužel nebyla vada včas detekována, řeč zavčasu neosvojí, již není možné ji rozvinout. (Skákalová, 2017)

V případě vrozené nedoslýchavosti je tedy zásadní včasná diagnostika, od které se odvíjí celkový vývoj jedince. U jedince tak lze při správné stimulaci, výchově a vzdělávání podpořit adaptabilitu na úroveň intaktní populace.

1.2.2. Vliv získané nedoslýchavosti

Získané sluchové postižení je subjektivně více traumatizující než postižení vrozené, jelikož člověk již zná cenu zvuku a tato nově vzniklá situace může být pro člověka velice náročná. Pokud ovšem jedinec akceptuje své limity a rozvíjí své možnosti a schopnosti, je tato situace zvládnutelná. V opačném případě se člověk hůře adaptuje na život s nově vzniklým postižením, hrozí vznik specifických osobnostních rysů a celková nonakceptace vady. (Opatřilová, Zámečnicková, 2005)

V případě získaného sluchového postižení opět záleží na době vzniku a míře sluchové vady. Pokud v raném období jedince došlo k částečnému rozvoji řeči, lze intenzivní logopedickou péčí na řečový vývoj navázat. Tento proces ovšem ovlivňuje kromě dosaženého řečového vývoje také podnětnost prostředí, celková vývojová úroveň jedince, míra motivace a v neposlední řadě včasnost diagnostiky. (Strnadová, In Skákalová, 2017)

Nedoslýchavost získaná v dospělosti, zejména pak nedoslýchavost těžšího charakteru, s sebou přináší řadu změn v životě, ať už ve vztazích, rodinném životě, celkové orientaci v prostředí, tak v pracovním uplatnění.

Zásadní roli v životě člověka s nedoslýchavostí tvoří prostředí, jež lze vnímat jako rozhodující pro kvalitu jeho života. Důležitými aspekty spadajícími do vlivu prostředí je společenské vědomí, sociální politika, výchova a vzdělávání včetně profesní přípravy, a sociální služby. Tyto aspekty jsou nezbytné pro přípravu na povolání a jistou seberealizaci v této oblasti, pozornost je jim věnována v navazujících kapitolách (Opatřilová, Zámečnicková, 2005)

1.3. Možnosti kompenzace sluchu u osob s nedoslýchavostí

Existuje řada pomůcek, které dokáží kompenzovat sluch a usnadnit tak řadu aktivit i běžných situací v životě člověka se sluchovým postižením. Základní, velmi důležitou kompenzační pomůckou pro všechny osoby se zachovalými zbytky sluchu je sluchadlo, jehož existence zásadním způsobem ovlivnila osudy lidí se sluchovým postižením. Jeho účelem je účinnější přenos zvuku, tedy jeho zesílení. Dnes známe sluchadla v podobě elektrické, pohlédneme-li do historie sluchadel, která sahá až do období před naším letopočtem, zjistíme, že již pouhé přiložení dlaně k uchu dokáže zesílit zvuk asi o 6 dB. K zesílení zvuku též sloužily megafony či sluchové trychtýře, jejichž princip dal vzniknout myšlence i opačného využití těchto zesilovačů, tedy k zesílení okolních zvuků nedoslýchavým. Dále vznikaly sluchové trubice, vložky do boltce či umělé ušní bubínky, ale i pomůcky pro kostní vedení zvuku.

Inovací byla počátkem 20. století sluchadla elektronková Earla Charlese Hansona, jež byla již na přelomu 30. a 40. let vyráběna velkým počtem firem. Na konci 40. let se objevila sluchadla tranzistorová a v roce 1957 se objevuje první závěsné sluchadlo.

Dnes tyto elektronické zesilovače zvuku mají řadu typů, od zmíněných závěsných přes kapesní, brýlové, až po miniaturní sluchadla do boltce a zvukovodu. Současná nejrozšířenější digitální sluchadla fungují na principu zesílení vstupního zvuku na takovou hlasitost, kterou je ucho již schopno vnímat, čímž umožňuje kvalitní vnímání mluvené řeči. Mluvenou řeč umí zvýraznit a potlačit okolní rušivé elementy, na rozdíl od sluchadel analogových, které zesilují všechny zvuky stejně. Sluchadla se nastavují dle prahových hodnot konkrétního jedince a toto nastavování provádí foniatr opakovaně. (Jungwirthová, 2015)

Při užívání sluchadla je však nutno počítat s jistým zkreslením, které by však mělo být minimální. Také je nutné si na sluchadla v počátcích zvyknout, zejména na slyšení věcí, které dříve slyšeny nebyly, na cizí předmět v uchu a nepřirozenost některých zvuků z důvodu již zmíněného zkreslení. (Skákalová, 2016)

Někteří lidé se nošení sluchadel brání z různých důvodů, například kvůli pocitu cizího předmětu v uchu, na který si může člověk nesnadno zvykat. Pro tyto osoby jsou k dispozici jiné kompenzační pomůcky. Takovými mohou být osobní zesilovače, které jsou nápadnější a tím dávají najevo hovořícímu, aby mluvil srozumitelně a pomalu, a které na rozdíl od sluchadel zvyšují odstup mezi signálem, který chce člověk slyšet, a rušivým elementem, hlukem.

Dokonalý poslech se sluchadly i v hlučném prostředí řeší FM systémy. Využívány jsou zejména u dětí ve školním prostředí, kde zvuky ve třídě mohou dítě rušit a zhoršovat schopnost porozumění řeči. FM systém funguje na principu přenosu zvuku pomocí samostatného mikrofону přímo do sluchadla dítěte. (Jungwirthová, 2015)

Dalšími pomůckami mohou být různé typy signalizace, jako jsou budíky, světelné signalizace (zvonek nebo telefon se světelnou signalizací), dále indukční smyčka, speciální sluchátka pro poslech, a mimo jiné i skryté titulky v televizi.

1.4. Mýty a zásady komunikace

Sluchové postižení je co do typologie velmi široké. Spadá do něj hned několik cílových skupin s odlišnými a specifickými vlastnostmi, ovšem často dochází k mylnému zařazení člověka, respektive jeho sluchové vady, do tohoto složitého systému.

Nedoslýchavost nemusí být na první pohled poznat. Kvalitními sluchadly lze dnes sluch povýšit na úroveň, ve které jedinec rozumí mluvené řeči, v případě těžké nedoslýchavosti si člověk při komunikaci může poradit odezíráním. To ovšem není pravidlem, v každém případě závisí na míře sluchové ztráty a na individuálních vlastnostech a dovednostech člověka. Každému člověku totiž vyhovuje něco jiného, což je nutné respektovat. Z neznalosti specifík a typů sluchového postižení včetně komunikačních potřeb osob se sluchovým postižením poté vyplývají různé mýty a předsudky.

Nejčastějším mýtem je považování nedoslýchavosti za hluchotu. Z toho dále vyplývá mýtus, že každý člověk se sluchovým postižením používá znakový jazyk. V případě, že člověk znakový jazyk neovládá, umí automaticky odezírat. Obecně také panuje mýtus, že na nedoslýchavého člověka je potřeba mluvit co nejvíce nahlas, z co možná největší

blízkosti, velice pomalu, a slova nejlépe členit do slabik. Tyto předsudky poté mohou negativně působit na kvalitu celého komunikačního procesu. Odezíráním totiž člověk zachycuje smysl řečené věty jako celku, nikoliv jednotlivé hlásky, slabiky, či slova. Je založené na pochopení kontextu, což je velmi náročný proces. Odezírání tedy nemusí být vždy spolehlivé.

Mluvený projev osoby s nedoslýchavostí může působit nepřirozeně, bez dynamiky a intonace, z důvodu špatné zpětné vazby, kdy nedoslýchavý svůj projev hůře slyší a tím pádem ho i hůře koriguje. Tomuto jevu by se při komunikaci neměl připisovat žádný význam. (SPCSR, online)

K předcházení nekvalitní komunikace a dostávání člověka se sluchovým postižením do nepříjemné situace slouží několik komunikačních zásad. (Orbipontes, online)

A. Navázání očního kontaktu před samotným rozhovorem, popřípadě upozornění lehkým dotykem na rameno, paži.

B. Ujištění se, jakou komunikaci člověk se sluchovým postižením upřednostňuje.

C. V případě odezírání člověka nejprve uvedeme do tématu hovoru, hovoříme zřetelně, volnějším tempem, zdůrazňujeme klíčová slova. V případě potřeby sdělení opakujeme jinými slovy.

D. Nezvyšujeme hlas, nekřičíme.

E. Oslovujeme vždy člověka, se kterým jednáme, nikoliv tlumočnicka či doprovázející osobu.

F. Před samotnou komunikací naznačíme téma rozhovoru.

G. Vše důležité raději opakujeme, klademe důraz na sdělované.

H. Po každém důležitém sdělení požádáme člověka se sluchovým postižením, aby zopakoval, co rozuměl.

Ch. Při neúspěšné komunikaci s člověkem jednáme stále s respektem a ohledem na sluchové postižení, neprojevujeme netrpělivost.

I. Komunikační preference každé osoby jsou individuální, je potřeba je respektovat a projevit ochotu přizpůsobit se.

2. Možnosti vzdělávání nedoslýchavých osob

Při otázkách vzdělávání osob se sluchovým postižením je nutné upozornit na závislost poznávání a učení na zvoleném komunikačním prostředku. Podle preferovaného způsobu komunikace se dále odvíjí, zda je vhodná integrace dítěte do běžného školského zařízení, nebo zda je z důvodu těžké nedoslýchavosti, kterou již nelze sluchadlem dokonale kompenzovat, nutné zařazení do prostředí škol pro sluchově postižené žáky. Pro žáka je žádoucí vzdělávat se v prostředí s daným komunikačním přístupem, který je mu nejbližší. V současné době může vzdělávání probíhat v zařízeních určených pro děti, žáky a studenty s vadami sluchu nebo integrovaným způsobem v běžné škole.

2.1. Vzdělávání nedoslýchavých osob

Již Janotová (1990, s. 10) uvádí, že „znalost mluvené (zvukové) řeči má význam nejen pro kontakt sluchově postižených s populací slyšících, ale je důležitým předpokladem pro rozvíjení schopnosti číst, pro výchovu ke čtenářství a tím pro možnost dalšího vzdělávání“. Při nedostacích v této oblasti dochází ke komunikačním problémům způsobených nedostatečnou slovní zásobou dále způsobující nedostatek informací o světě, což může být příčinou sociální zaostalosti a segregace. Je tedy zcela jasné, že pro vzdělávání jedince je velice důležitá jeho komunikační schopnost. (Hádková In Květoňová, 2007)

2.1.1. Předškolní vzdělávání

Stejně jako všechny děti, i děti se sluchovým postižením mají možnost před nástupem do základní školy navštěvovat školu mateřskou, která často funguje právě při základních školách pro sluchově postižené. V mateřských školách je věnována pozornost zejména komunikační a jazykové výchově. Uplatňuje se zde individuální přístup, a kromě navozování komunikace s dítětem prostřednictvím tvorby a rozvoje hlasu zde probíhá rozvoj i jemné a hrubé motoriky nebo (re)edukace sluchu.

I pro předškolní vzdělávání však platí možnost integrace dítěte do běžné mateřské školy. Před samotným nástupem je ale důležité první setkání rodičů s pracovníkem rané péče či speciálně pedagogického centra, kteří znají aktuální stav a úroveň schopností dítěte, a samotné mateřské školy, tedy ředitele, popřípadě učitelů. Tímto způsobem by mateřská škola měla mít možnost zjistit informace o dítěti, jako jsou věk, úroveň aktivní a pasivní komunikace (jak dítě mluví a rozumí), typ kompenzační pomůcky, další

případné zdravotní komplikace, podoba integrace a případná přítomnost asistenta pedagoga, dopomoc speciálně pedagogického centra či rané péče. (Jungwirthová, 2015)

2.1.2. Základní vzdělávání

Před nástupem do základní školy vyvstává otázka, zda dítě se sluchovým postižením zařadit do běžného vzdělávacího procesu, tedy integrovat ho, nebo zda zvolit školu zaměřenou na výchovu a vzdělávání dětí se sluchovým postižením. Názory na integraci dětí se sluchovým postižením do běžné základní školy jsou různé, avšak už Janotová v Otázkách defektologie (1960/61) zdůrazňuje, že pokud je sluch dítěte do značné míry kompenzovatelný sluchadly, je jeho zařazení do běžné školy vhodné a výhodné. Dítě tak vyrůstá ve slyšicím prostředí, zvyká si na drobná úskalí v konverzaci se slyšícími, podporují se jeho dorozumívací schopnosti a přejímají vzory správné výslovnosti. Dále i Sovák (1972) uvádí, že školy pro sluchově postižené ve své podstatě dítě se sluchovým postižením segreguje od intaktní populace, což je v době, kdy je dítě nejvíce formovatelné a přizpůsobivé, neefektivní. Z uvedeného tedy vyplývá, že důležitým faktorem pro zařazení dítěte do běžné školy je spíše než typ a stupeň nedoslýchavosti možnost sociálního přizpůsobení a dorozumívací schopnost dítěte. (Janotová, 1996)

Na druhé straně Potměšil (2007, s. 56) uvádí, že „se lze oprávněně obávat integrace či inkluze dítěte s vadou sluchu, které nemá vyvinutý jazykový systém, jehož komunikace nebude na srovnatelné úrovni s jeho sociálním prostředím, a bude proto prožívat celý řetězec socializačních a komunikačních neúspěchů při pokusech zařadit se, vyhovět nebo zapojit se.“

Samotnému nástupu dítěte se sluchovým postižením na základní školu předchází stejně jako u intaktních dětí test školní připravenosti. V případě těžších vad sluchu může být navržen i test školní zralosti, kterou obvykle provádí psycholog. Psycholog u dítěte zkoumá rozumovou zralost, která zahrnuje obecnou informovanost a praktickou orientaci ve světě, a citovou a sociální zralost. Stejně jako v případě integrace do mateřské školy, i před vstupem na základní školu je vhodné setkání rodičů dítěte se sluchovou vadou a ředitele základní školy, a probrat tak důležité skutečnosti týkající se integrace. Tyto konkrétní skutečnosti jsou uvedeny v podkapitole 2.2.1. V případě základních škol pro sluchově postižené je též možné navštěvovat tzv. přípravné třídy, které jsou v posledních letech zřizovány i při některých větších základních školách běžného typu, s menším počtem žáků pro pokračování v ryze individuálních přístupech s dítětem. Tyto třídy tvoří jakýsi přechod mezi mateřskou školou a první třídou. Je však potřeba brát v potaz,

že zejména na školách běžného typu fungují přípravné třídy primárně pro děti z málo podnětného prostředí, děti s problémy se soustředěním, nebo děti, které hůře hovoří česky.

Ve vzdělávacím procesu má žák nárok na uplatnění speciálních metod, pomůcek a didaktických materiálů podle vyhlášky č. 27/2016 Sb. školského zákona (č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání) o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných. Za základní opatření pro dobrou integraci je považován i samotný výběr třídy, do které bude dítě se sluchovým postižením umístěno, a výběr učitele. Výhodou, ale ne podmínkou, je menší počet žáků ve třídě, a učitel, který s danou problematikou má již nějaké zkušenosti. Jednou z nejdůležitějších podmínek úspěšné integrace je klid a řád, proto by ve třídě společně s dítětem se sluchovým postižením nemělo být větší množství dětí s problémovým chováním. Vhodná je dále frontální výuka a umístění dítěte do první či druhé lavice uprostřed (při klasickém uspořádání lavic do tří podélných řad). Významný faktor pro umístění dítěte ve třídě ovšem tvoří i typ sluchové vady. (Jungwirthová, 2015)

2.1.3. Sekundární vzdělávání

Sekundární vzdělávání na středních školách je charakteristické zaměřením se na volbu budoucího pracovního uplatnění, případně volbu terciárního vzdělávání, na které je v České republice možnost plnohodnotně navázat díky vcelku ucelenému systému středních škol pro žáky se sluchovým postižením. I přesto je však nutno brát v potaz individuální možnosti každého jednotlivého žáka. Ve školách pro žáky se sluchovým postižením je obsah učiva redukováný co do hloubky znalostí nebo počtu předmětů, v případě těžkého sluchového postižení často zaostává znalost státního jazyka, a žák je tak ve vysoké míře odkázán na poradce. (Peňáz In Zikl, 2004).

Školských zařízení pro děti, žáky a studenty se sluchovým postižením je v České republice hned několik, často spojují mateřskou školu, školu základní i střední. Můžeme je nalézt například v Praze, Brně, Valašském Meziříčí, Olomouci, Českých Budějovicích či v Hradci Králové. Pro sekundární vzdělávání jsou na výběr kromě středních škol s maturitou také odborná učiliště zakončená maturitní zkouškou či výučním listem (Hradec Králové, Praha, České Budějovice) a gymnázium (Praha).

2.1.4. Terciární vzdělávání

Pokud se jedinec se sluchovým postižením rozhodne ve studiu pokračovat vzděláváním terciárním, má dvě možnosti realizace. První možností je integrace do běžného studijního programu, přičemž opět závisí na stupni sluchové ztráty a individuálních možnostech. Pokud nedoslýchavost přesahuje pásmo, kdy jedinec již přestává rozumět mluvené řeči a je z větší části odkázán na jinou formu komunikace, je vhodné ho zařadit do organizovaného terciárního vzdělávání. Tím jsou speciální studijní programy určené přímo studentům se sluchovým postižením, které nabízejí optimální podmínky pro takového studenta. Tyto speciální studijní programy můžeme nalézt například na JAMU, Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, či na Univerzitě Palackého v Olomouci.

Tetauerová (2004) dělí vysokoškolské studenty se sluchovým postižením na čtyři skupiny:

- nedoslýchavé a ohluchlé,
- uživatele kochleárního implantátu,
- prelingválně neslyšící²,
- postlingválně neslyšící a jedince se zbytky sluchu.

S ohledem na zaměření této práce je nutné přiblížit pouze dvě z těchto skupin, nedoslýchavé a ohluchlé a postlingválně neslyšící a jedince se zbytky sluchu. U první skupiny se předpokládá, že bezproblémově komunikují mluvenou češtinou, a tím pádem ke studiu potřebují minimální pomůcky a podporu, kterou (u nedoslýchavých) představují zesilovače zvuku (sluchadlo, indukční smyčka), studují zpravidla samostatně pomocí skript, zápisů z přednášek atd. U většiny jedinců postlingválně neslyšících a se zbytky sluchu je předpokládáno ovládnutí mluveného jazyka včetně čtení a psaní, avšak v případě velké sluchové ztráty a charakteru studia na vysoké škole má takový student nárok na tlumočníka do znakové češtiny.

Nedoslýchavým studentům se na vysokých školách dostává vysoké míry vstřícnosti. Studium je možno rozložit, v krajních případech zvolit individuální studijní plán. Studentům se nabízí příspěvek na využívání některých služeb, např. kopírování, zajištění technické podpory usnadňující studium (zesilovače, FM systémy, indukční smyčka), zajištění individuálních pomůcek, poskytnutí odborné literatury a individuálních

---

² S touto skupinou se v integraci setkáváme zřídka, využívá spíše obory existující přednostně pro prelingválně neslyšící studenty.

konzultací, zajištění podmínek při komunikaci bez tlumočení, poradenství uchazečům o studium včetně poskytnutí informací o přijímacím řízení, poskytnutí obecných informací o fakultě a orientaci aj. K této podpoře studentů nejen se sluchovým postižením slouží centra při vysokých školách, například Augustin nebo Teiresiás. (Tetauerová In Zikl, 2004)

Jedinec se sluchovým postižením však i přes všechna uvedená podpůrná opatření může v závislosti na postižení čelit omezenému přísunu informací, což na člověka působí jako stresor, kvůli němuž hrozí rezignace na cíl. (Hádková In Květoňová, 2007)

2.2. Nabídka studijních oborů

Jak již bylo výše zmíněno, studenti se sluchovým postižením mají v České republice možnost širokého výběru studijních oborů. V následující kapitole si přiblížíme několik konkrétních oborů určených pro sluchově postižené žáky a studenty sekundárního stupně vzdělávání včetně následného uplatnění oboru na trhu práce.

Střední škola, základní škola a mateřská škola pro sluchově postižené Holečkova, Praha 5 - Smíchov

Střední škola Holečkova nabízí hned tři typy sekundárního vzdělávání. Střední odbornou školu, Střední odborné učiliště a Odborné učiliště.

V případě Střední odborné školy je pro studenty k dispozici čtyřletý obor hotelnictví s možností nástavbového studia oborů gastronomie či podnikání. Součástí výuky je i odborná praxe. Absolventi najdou uplatnění ve stravovacích, ubytovacích, informačních a jiných službách cestovního ruchu a budou moci vykonávat provozní, marketingovou či podnikatelskou činnost.

Střední odborné učiliště nabízí svým studentům tříleté obory cukrář, kuchař – číšník, pekař, čalouník, malíř a lakýrník, či strojní mechanik. Po ukončení učebního oboru absolvent získává výuční list a může být dále uplatněn podle získané profese například v sektoru potravinářském, strojírenském, oděvním, či ve službách. Kromě toho má absolvent možnost pokračovat ve studiu na dvouletém nástavbovém studiu v oboru Podnikání, jenž je zakončen maturitní zkouškou.

Studenti Odborného učiliště mají na výběr z oborů Cukrářské práce, Kuchařské práce, Čalounické práce, Malířské a natěračské práce a Šití oděvů. Obory jsou zaměřené na odborný výcvik a certifikovány výučním listem. (Střední škola Holečkova, online)

Střední škola, Základní škola a Mateřská škola pro sluchově postižené, Praha 5, Výmolova 169

Střední škola ve Výmolově ulici nabízí studentům jediný čtyřletý obor, jímž je Asistent zubního technika, jehož uplatnění lze nalézt ve všech typech stomatologických laboratoří a ve specializované laboratoři k výrobě ušních tvarovek. Absolvent má též možnost pokračovat ve vzdělávání na Vyšší odborné škole v oboru Diplomovaný zubní technik. (Střední škola Výmolova, online)

Gymnázium, Střední odborná škola, Základní škola a Mateřská škola pro sluchově postižené, Praha 2, Ječná 27

Z nabízených možností si student na sekundární úrovni vzdělávání může vybrat vzdělávací program čtyřletého gymnázia či oboru Informační služby.

Absolvent gymnaziálního studia je kromě přípravy na vysokoškolské studium schopen základních principů orientace na trhu práce a začlenění se do slyšící společnosti.

Studenti oboru Informační služby jsou po absolvování schopni vykonávat činnost knihovníka, archiváře, pracovníka informačních institucí či knihkupce. (Gymnázium a střední škola v Ječné, online)

Střední škola pro sluchově postižené ve Valašském Meziříčí, Vsetínská 454

Studenti této střední školy mají možnost výběru z oborů zakončených maturitou či výučním listem. Maturitními obory jsou Počítačové systémy a aplikovaná elektrotechnika a Zahradnictví, učebními obory Elektrikář a Elektrotechnické a strojně montážní práce (s možností nástavbového studia Mechanik elektrotechnik), Zahradník a Zahradnické práce.

Absolvent maturitního oboru Počítačové systémy a aplikovaná elektrotechnika nalezne uplatnění na pozici technika, IT specialisty, správce počítačových sítí či pracovníka servisu výpočetní a automatizační techniky. Po absolvování maturitního studia Zahradnictví má student možnost uplatnit se v oborech zemědělských, například množení a pěstování zeleniny, ovoce, květin a okrasných dřevin, sadovnické a krajinářské tvorbě, floristice atd. Dále se může uplatnit i jako agronom, podnikatel, obchodník či úředník státní správy.

Absolvent učebního oboru se zaměřením na elektrotechnické práce má možnost uplatnění ve výrobě, montáži i demontáži elektrotechnických zařízení, absolvent oboru

Zahradnictví zase při výkonu zahradnických operací, pěstování, vazačství, ... (Střední škola ve Valašském Meziříčí, online)

Střední škola, základní škola a mateřská škola pro sluchově postižené, Olomouc, Kosmonautů 4

Olomoucká střední škola nabízí nejen sluchově postiženým studentům obor Praktická škola dvouletá se zaměřením na ruční práce a přípravu pokrmů. Cílem vzdělávání je rozvoj a upevnování sebeobslužných, komunikačních a sociálních dovedností pro co nejlepší začlenění se do běžného života. Studium je zaměřené na výuku teoretickou i praktickou, která probíhá ve cvičné kuchyni, dílnách a pozemku školy. Absolvent dvouletého oboru může najít uplatnění v běžných provozech oborů zdravotnictví, sociálních služeb, výrobních podniků, zemědělství, případně v chráněných pracovištích. (Střední škola v Olomouci, online)

Vyšší odborná škola, Střední škola, Základní škola a Mateřská škola, Hradec Králové, Štefánikova 549

Hradec Králové poskytuje studentům se sluchovým postižením škálu možností od maturitních oborů po obory odborné.

Z maturitních oborů má student na výběr z Předškolní a mimoškolní pedagogiky, který připravuje budoucí učitele předškolního vzdělávání, vychovatele a asistenty pedagogů, či Reprodukčního grafika pro média, který je zaměřen na výrobu časopisů, knih, reklamních materiálů, webdesignu apod.

Ze středních odborných oborů má hradecká škola k dispozici obory Truhlář, Umělecký truhlář a řezbář, Kuchař-číšník, Cukrář, jejichž absolventi mají možnost získat živnostenský list. Vyučení truhláři a řezbáři mají možnost navázání na maturitní nástavbový obor Nábytkářská a dřevařská výroba, vyučení kuchaři a cukráři zase na obor Podnikání.

Odbornými obory jsou Truhlářská a čalounická výroba, Stravovací a ubytovací služby a Potravinářská výroba. (Střední škola Hradec Králové, online)

Mateřská škola, základní škola a střední škola pro sluchově postižené, České Budějovice, Riegrova 1

Českokobudějovická střední škola nabízí svým studentům obory učiliště a školy praktické.

Student tříletého učilištního oboru Sklenářské práce má po absolvování možnost uplatnění svých nabytých dovedností v profesi stavebního dělníka, konkrétně na výkon sklenářských prací. Umí řezat ploché sklo, vyřezat zakřivené i nepravidelné tvary, zasklít jednoduchá okna i dveře, rámovat obrazy aj.

Praktická škola nabízí studentům obor jednoletý či dvouletý a jeho náplň a možnosti uplatnění jsou srovnatelné s každým dalším praktickým oborem. (Střední škola v Českých Budějovicích, online)

Mateřská škola, Základní škola a Střední škola Gellnerka, Brno, Gellnerova 1

Struktura brněnské školy pro sluchově postižené studenty sekundárního vzdělávání sestává ze střední školy, středního odborného učiliště a odborného učiliště.

Střední škola nabízí obor Informační technologie zakončený maturitou, střední odborné učiliště obor Operátor skladování a odborné učiliště obory Podlahářské práce a Prodavačské práce.

Absolvent maturitního oboru Informačních technologií je se svými nabytými znalosti s počítači a technickými prostředky přenosu dat vhodný pro činnost v oblasti užití a tvorby ekonomického softwaru.

Student učňovského oboru Operátora skladování je po absolvování připraven pro výkon povolání v řadě firem zaměřených na výrobu a obchodní činnost.

Smyslem oboru Prodavačské práce je připravit studenta pro práci v supermarketech a hypermarketech, kde uplatní naučené prodejní techniky, aranžování a vystavování zboží. Absolvent oboru Podlahářské práce je připraven k výkonu své praxe ve stavebních či podlahářských firmách a v oblasti údržby podlah v administrativních nebo průmyslových budovách. (Střední škola Gellnerka, online)

2.3. Výchovně vzdělávací péče

Výchovně vzdělávací péči pro jedince s postižením sluchu v České republice zajišťují školy a školská zařízení, nestátní zařízení a občanská sdružení (speciálně pedagogická centra, střediska rané péče, mateřské, základní a střední školy pro sluchově postižené).

Speciálně pedagogické centrum (dále SPC) a jeho činnost je ukotvena ve vyhlášce 72/2005 Sb. v aktuálním znění o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. SPC pro sluchově postižené je zřizováno při základních školách pro sluchově postižené a poskytuje žákům mnoho služeb. Od rehabilitační pomoci rodinám a sociálního poradenství po doporučení nejvhodnějších metod pro další rozvoj, poskytuje i výchovně-vzdělávací péči o sluchově postižené, případně metodickou pomoc dětem i pedagogům v případě integrace.

Středisko rané péče (dále SRP) spadá pod zákon 108/2006 Sb. v aktuálním znění o sociálních službách. Jedná se o komplex služeb, které jsou orientovány na dítě raného věku se zdravotním postižením či ohrožením způsobeným vlivem biologických faktorů nebo vlivem prostředí. Řadíme ji mezi terénní, případně ambulantní služby pro děti do čtyř let, v případě kombinace více vad až do sedmi let věku dítěte. Za klienta se v případě rané péče nepovažuje pouze dítě, ale celá rodina. Jedinou institucí poskytující služby rané péče na komplexní úrovni je Centrum pro dětský sluch TAMTAM, jež poskytuje sociální, informační a vzdělávací služby dětem se sluchovým postižením a jejich rodinám. (TAMTAM, online)

Péče o klienta, jímž je dítě a rodina, začíná konzultací a poradenstvím v oblasti psychologické, sociální, právní, i zdravotnické, konkrétně můžeme hovořit o zprostředkování různých odborných vyšetření, pomoci při výběru speciálních kompenzačních pomůcek a jeho zácviku, výběru vzdělávacího zařízení, vhodného komunikačního prostředku aj. Vedle těchto aktivit, které jsou ve většině případů uskutečňovány terénní formou v rodinném prostředí, jsou k dispozici ještě ambulantní služby v podobě poraden psychologa, logopeda, sociálního pracovníka, foniatra, a dalších specialistů. V neposlední řadě je nutno zmínit i osvětové, vzdělávací a společenské aktivity, jimiž mohou být například setkávání zainteresovaných rodin, semináře, či pobytové akce. (Komorná, 2008)

3. Profesní příprava nedoslýchavých osob

S profesní přípravou se každý jedinec setkává v podstatě už ve věku kolem 15 let, kdy se na základní škole rozhoduje, kam bude pokračovat v případě sekundárního vzdělávání. V případě každého žáka se jedná o náročné rozhodování, pro žáka s postižením je to větší problém. Je třeba si uvědomit, že jde o velmi důležité rozhodnutí, jelikož z profesní role vyplývá budoucí sociální pozice člověka, jeho společenská prestiž a životní styl (Opatřilová, Zámečnicková, 2005). Bohužel i u skupiny osob se sluchovým postižením se setkáváme s problémem nezaměstnanosti, stejně tak jako u skupiny mladých lidí, osob s minimální kvalifikací, a osob se zdravotním postižením obecně. Touto problematikou se však dlouhodobě zabývá Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstvo práce a sociálních věcí.

Všechny školy, ať už hovoříme o běžných školách pro intaktní populaci, ale i školy pro sluchově postižené žáky, by měly disponovat opatřeními ke zvýšení zaměstnanosti svých absolventů. Takovými opatřeními jsou výchovní a kariérní poradci, dále předměty, které se svým obsahem dotýkají problematiky profesního uplatnění. Je důležité, aby si jedinci s postižením utvářeli a rozvíjeli reálné profesní cíle. Kromě toho by školy měly reagovat na změny v oblasti trhu práce a celkově jim přizpůsobit studijní náplň. Žák by si tak měl uvědomit význam vzdělávání a zodpovědnost za svůj vlastní život, umět se orientovat ve světě práce a vzdělávání, mít představu o trhu práce, jeho úskalích, ale i aktuálních trendech, a mimo jiné se dokázat prezentovat při jednání se zaměstnavateli. (Opatřilová, Zámečnicková, 2005)

Výše zmíněnými předměty realizovanými na školách pro sluchově postižené jsou Výchova k volbě povolání či Úvod do světa práce, jejichž úkolem je klást důraz na aktivitu žáků. Efektivními metodami v těchto předmětech jsou metody participativní, ve kterých se žák učí komunikovat s druhými a být aktivním účastníkem, metody situační neboli případové, metody inscenační spočívající v hraní rolí, a metody brainstormingové, tzv. burzy dobrých nápadů. (Zapletalová, Vaňková, 2006)

V současnosti se klade nemalý důraz na schopnost profesní mobility, proto tento úkol nestojí pouze na samotných školách či na kariérním poradenství, ale na komplexní mezioborové činnosti. Běžnou součástí života se v posledních letech stává celoživotní vzdělávání ve smyslu jak organizovaného vzdělávání, tak sebevzdělávání. (Opatřilová, Zámečnicková, 2005)

4. Pracovní uplatnění nedoslýchavých osob

Problematika nezaměstnanosti se dotýká mnohých lidí. Nároky dnešní společnosti jsou velice vysoké, klade se důraz na výkon a na dosažené vzdělání spíše než na reálné schopnosti člověka. Osoby se sluchovým postižením jsou skupinou, již se tato problematika dotýká ve velké míře. V literatuře a společnosti se v souvislosti s osobami se sluchovým postižením přikládá větší váha problematice zaměstnanosti osob neslyšících, kdy se za hlavní bariéru považuje komunikace. Problematika nedoslýchavých osob se často podceňuje. Jak již bylo zmíněno, kompenzace sluchadly není vždy stoprocentní, a poslech se zřídka přibližuje normálnímu slyšení.

Práce je pro člověka podle Opatřilové (2005) činnost zaměřená na výdělek, výživu a uspokojení potřeb, která mimo jiné vede k určitému cíli a vytváření hodnot mající význam jak pro jedince, tak pro celou společnost. Pro člověka s postižením je však tato seberealizace obtížnější. Podle zprávy Úřadu práce bylo v České republice k měsíci říjnu tohoto roku 37 403 osob se zdravotním postižením, kteří se ucházejí o zaměstnání, což představovalo 17,3 % z celkového počtu 215 622 uchazečů o zaměstnání. Ve srovnání se stejným obdobím předchozího roku 2017 je počet uchazečů nižší o 55 551 osob, z toho v evidenci bylo 45 994 osob se zdravotním postižením, tedy 17,0 % z celkového počtu, a na konci předchozího roku 2017 bylo evidováno 46 009 osob se zdravotním postižením z celkových 280 620 uchazečů, tedy 16,4 %. (Úřad práce, online) Statistiky bohužel nedisponují údaji o nezaměstnanosti konkrétních skupin osob se zdravotním postižením.

4.1. Příčiny problematického uplatnění

Příčin nezaměstnanosti osob se sluchovým postižením může být hned několik. Mezi hlavní řadíme zejména nedostatečnou kvalifikaci, vzdělání, a často i nezáměr zaměstnanců, kteří jsou často ovlivněni předsudky a podceňují schopnosti těchto osob, což je častější a závažnější než samotné zdravotní omezení takového člověka. (Skákalová, 2016) Touto problematikou se dlouhodobě zabývá Úřad práce pomocí Aktivní politiky zaměstnanosti, jejíž aktuální program vychází ze zákona o zaměstnanosti č. 435/2005 Sb. v platném znění a vyhlášky č. 518/2004 Sb. v platném znění, která pokračuje v realizaci Operačního programu Zaměstnanosti. Cílem tohoto programu je pomocí nástrojů rekvalifikace a poradenství účelně řešit situace konkrétní cílové skupiny, zpružnit trh práce, odstranit bariéry omezující určité skupiny osob, sladit poptávku a nabídku pracovních sil, aktivizovat většinově vyloučené skupiny a podpořit harmonizaci

rodinného a pracovního života. (Úřad práce, online) Kromě toho se také rozšiřují možnosti ve vzdělávání a profesní přípravě, jak již bylo zmíněno v předchozích kapitolách.

Mezi další příčiny problematického uplatnění nedoslýchavých osob řadíme komunikační bariéry, nízkou informovanost a zájem ze strany jak osob se sluchovým postižením, tak zaměstnavatele, a v neposlední řadě proměnlivost trhu práce. V dnešní době jsou kladeny vyšší nároky právě v oblasti komunikace, proto se zejména osoby s těžkou nedoslýchavostí mohou na pracovišti často setkat s nedostatkem porozumění se slyšícími kolegy. S tím obecně souvisí i samotné prostředí, ve kterém se pracující nedoslýchavý nachází. Komunikace a kvalita porozumění nedoslýchavého člověka se značně zhoršuje, nachází-li se jedinec v hlučném prostředí, ať už hluk vytváří pracovní prostředí samo o sobě či početný kolektiv. Hlučné prostředí tak může být často i nebezpečným a život ohrožujícím faktorem.

4.2. Specifika zaměstnávání nedoslýchavých osob

Při zaměstnávání nedoslýchavé osoby je potřeba na pracovišti zajistit hned několik opatření. Vždy je ovšem nutné tato opatření finálně konzultovat s konkrétním pracovníkem s nedoslýchavostí. Obecně je důležité na pracovišti zajistit dostatečné osvětlení, pracovní místo nedoslýchavé osoby umístit tak, aby měla přehled o dění v místnosti, vybavit pracoviště pomůckami, jako jsou světelná signalizační zařízení apod.

Před nástupem nedoslýchavého člověka je kromě projednání potřebných znalostí a odborných kompetencí důležité předvedení a případné vyzkoušení si pracovní náplně. Dále je nezbytná porada o případném dovybavení pracovního místa konkrétními pomůckami, porada o případné úpravě náplně práce s ohledem na konkrétní stupeň sluchového postižení a o případné úpravě pracovní doby, délky přestávek apod. Kromě výše uvedených je potřeba brát v potaz specifika komunikace s nedoslýchavým člověkem, která jsou uvedena v předchozích kapitolách, a s těmito specifiky seznámit i intaktní spolupracovníky. (SPCSR, online)

4.3. Podpora pracovního uplatnění

V České republice se realizují i další aktivity a opatření zaměřené na podporu zaměstnanosti, která se snaží tuto problematiku vyrovnat a stabilizovat, a která se kromě osob se sluchovým postižením vztahuje na osoby s dalšími typy postižení.

Obecně se všem lidem se zdravotním postižením na trhu práce poskytuje zvýšená ochrana. Tou je například pracovní rehabilitace, příprava k práci či rekvalifikační kurzy. Pracovní rehabilitací se rozumí soubor činností zaměřených na získání a udržení vhodného zaměstnání. Pracovní rehabilitaci zabezpečují krajské pobočky Úřadu práce ČR. Příprava k práci je realizována za podpory asistenta, jež po dobu maximálně 24 měsíců zapracovává osobu se zdravotním postižením na vhodné pracovní místo. Další podporou v oblasti zaměstnanosti osob s postižením jsou chráněná pracovní místa zřízená zaměstnavatelem za finanční podpory Úřadu práce. Finanční podpora slouží k samotnému zařízení chráněného pracovního místa, přípravě k práci osoby s postižením a jako prostředek na mzdy. Zaměstnavatelé s více než 25 zaměstnanci jsou povinni zaměstnávat až 4 % osob s postižením z celkového počtu svých zaměstnanců. (MPSV, online)

4.3.1. Aktuálně realizované projekty

Vyjma výše zmíněných legislativně ukotvených opatření je v České republice také realizována řada projektů, které se snaží tuto problematiku aktivně řešit. Jedny z dlouhodobých projektů realizuje Operační program (dále OP) Zaměstnanost za podpory Evropského sociálního fondu. Tento program pro období 2014-2020 je řízen Ministerstvem práce a sociálních věcí a pokrývá kromě samotné podpory zaměstnanosti oblasti jako rovnost příležitostí mužů a žen, adaptabilitu zaměstnanců a zaměstnavatelů, další vzdělání, sociální začleňování, modernizaci veřejné správy a veřejných služeb a podporu mezinárodní spolupráce a inovací v oblasti zaměstnanosti. (Evropský sociální fond České republiky, online)

Nyní uvedeme některé konkrétní projekty OP Zaměstnanost a jeho cíle.

Máme práci!!

Termín realizace:	1. 12. 2018 - 29.11. 2021
Cíl projektu:	Aktivizace ekonomicky neaktivních osob, podpora vyšší participace mladých osob na trhu práce, podpora nabídky zaměstnání, dalšího vzdělávání či stáží, vyšší uplatnitelnosti na trhu práce, získání pracovních návyků a zkušeností.
Cílová skupina:	Osoby s kumulací handicapů na trhu práce, uchazeči a zájemci o zaměstnání, neaktivní osoby mladší 25 let
Místo realizace:	Olomoucký kraj

Tabulka 2: Máme práci!! (ESFCR, online)

Pracovat či nepracovat

Termín realizace:	1. 12. 2018 - 30. 11. 2020
Cíl projektu:	Individuální motivace účastníků k aktivnímu přístupu a zvýšení kvalifikace pro dosažení udržitelného zaměstnání.
Cílová skupina:	Osoby starší, nízkokvalifikované a znevýhodněné
Místo realizace:	Ústecký kraj

Tabulka 3: Pracovat či nepracovat (ESFCR, online)

Motivace mladých k pracovnímu uplatnění ve vystudovaném oboru

Termín realizace:	1. 10. 2018 - 30. 8. 2020
Cíl projektu:	Podpora absolventů technických oborů v setrvání v daném zaměření prostřednictvím specifických vzdělávacích aktivit, pomoci stáží či krátkodobých pracovních příležitostí.
Cílová skupina:	Uchazeči a zájemci o zaměstnání a neaktivní osoby mladší 25 let
Místo realizace:	Pardubický kraj

Tabulka 4: Motivace mladých k pracovnímu uplatnění ve vystudovaném oboru (EFCE, online)

4.3.2. Další projekty

Řada projektů proběhla i v minulých letech, například projekt „Cesta k zaměstnání“ realizován Svazem tělesně postižených v České republice ve spolupráci s organizací Svazu neslyšících a nedoslýchavých. Projekt probíhal od března roku 2013 do prosince 2014 a byl určen všem osobám se zdravotním postižením na území Prahy s cílem integrace těchto osob do společnosti a na trh práce. Mezi aktivity tohoto projektu patřila motivace a aktivizace cílové skupiny, mapování pracovních příležitostí, vzdělávání klientů, rozvoj a nácvik pracovních kompetencí, poradenství a individuální podpora klientů, a samotné umístění klientů na pracovní místa. (Svaz tělesně postižených v České republice z. s., online)

Projektem Svazu neslyšících a nedoslýchavých v České republice byl projekt „I my chceme pracovat“, ukončený v roce 2014 a zaměřený na vzdělávání a vyhledávání zaměstnání osobám se sluchovým postižením. (Svaz neslyšících a nedoslýchavých v České republice, online)

4.3.3. Organizace

Zmíněné projekty za státní finanční podpory jsou vhodnou příležitostí pro všechny osoby se zdravotním postižením, avšak některé projekty jsou dostupné pouze pro osoby

žijící na místech, na jakých jsou primárně realizovány, a probíhají jen v daném období. Osobám se zdravotním postižením, v tomto případě s postižením sluchovým, se proto dostává neustálá podpora díky organizacím pomáhajícím těmto osobám ve všech oblastech života, nejen v oblasti profesního uplatnění.

Svaz neslyšících a nedoslýchavých osob v České republice, z. s.

Tato nezisková organizace je největším svazem v České republice, která pomáhá osobám se sluchovým postižením. Jejím posláním je zejména ochrana a hájení potřeb, práv a zájmů těchto osob. SNN v ČR sdružuje 55 pobočných spolků a v nich cca čtyři tisíce členů. Do spolků jsou zahrnuta poradenská centra poskytující sociální služby, krajské organizace, spolky zvláště pro neslyšící a nedoslýchavé, i spolky smíšené. Kromě toho je zakladatelem obecně prospěšných společností poskytující sociální služby například v Libereckém a Zlínském kraji, na Vysočině a v kraji Středočeském včetně Prahy. SNN v ČR realizuje i mnoho projektů na podporu zaměstnanosti osob se sluchovým postižením, které jsou zmíněny v předešlé podkapitole, ale i projektů pro zkvalitnění sociálních služeb, na podporu vzdělávání pracovníků SNN, nebo návodů na správnou komunikaci se sluchově postiženými. (SNN v ČR, online)

Tichý svět, o. p. s.

Obecně prospěšná společnost Tichý svět, dříve Agentura profesního poradenství pro neslyšící (APPN), funguje od roku 2006 a její pobočky můžeme najít téměř ve všech krajích České republiky. Poskytuje všestrannou podporu primárně neslyšícím osobám, avšak mezi klientelou najdeme i osoby s nedoslýchavostí. Tichý svět poskytuje klientům sociální rehabilitaci, odborné sociální poradenství a tlumočnické služby. Realizuje také řadu projektů zaměřených na rozvoj sociálních a komunikačních dovedností, posiluje integraci do společnosti slyšících a snaží se šířit osvětu a dosáhnout bezbariérovost veřejných institucí pro osoby se sluchovým postižením. Mezi služby Tichého světa také patří „Tichá linka“ poskytující online tlumočení či online přepis mluvené češtiny. Tichý svět dlouhodobě spolupracuje s organizací chráněného pracoviště na realizaci projektů jako je „Tichá kavárna“, „Tichá cukrárna“ nebo „Tiché zprávy“. (Tichý svět, online)

Asociace organizací neslyšících, nedoslýchavých a jejich přátel

K organizacím podporující osoby se sluchovým postižením neodmyslitelně patří i Asociace organizací neslyšících, nedoslýchavých a jejich přátel (ASNEP), která od roku 1992 zaštiťuje řadu subjektů pracujících ve prospěch občanů se sluchovým postižením.

ASNEP dále zastupuje občany různých sluchových vad a jejich zájmy. Mezi jeho projekty patří například vydávání čtvrtletníku sluchově postižených, časopis GONG, který se zabývá specifickými problémy sluchového postižení, informuje o společenských, kulturních a sportovních akcích, o možnostech studia a rekvalifikačních kurzech, přináší rozhovory se zajímavými lidmi a poskytuje kontakty a rady rodičům sluchově postižených dětí.

Členové organizace ASNEP jsou například sociální služby Audiohelp, z. s., Informační centrum přátel a rodičů sluchově postižených, z. s., Svaz neslyšících a nedoslýchavých v ČR, z. s., přidruženými členy jsou dále i centra služeb pro osoby se sluchovým postižením v Ostravě nebo Hradci Králové. (ASNEP, online)

5. Výzkum pracovního uplatnění nedoslýchavých osob

Problematika pracovního uplatnění se dotýká hned několika skupin osob. Za nejproblematičtější skupinu se obecně považují osoby se zdravotním postižením a znevýhodněním, jež se ve svém životě potýkají s řadou bariér, mimo jiné ztěžující i oblast profesní. Znevýhodněnou skupinou osob na trhu práce jsou tedy i osoby se sluchovým postižením. Nedoslýchavé osoby jsou pak velice širokou skupinou, jež má řadu specifík stejně jako skupina neslyšících. Problematika pracovního uplatnění nedoslýchavých osob je však velice podceňována, proto součástí této práce je i výzkumné šetření, jehož hlavním tématem je situace osob s nedoslýchavostí v profesní oblasti.

5.1. Úvod do výzkumu, cíle a výzkumné otázky

Hlavní výzkumné cíle

Výzkum pracovního uplatnění nedoslýchavých osob sestává ze dvou částí, přičemž první část má za cíl poukázat na problémy těchto osob v profesní oblasti jejich života a druhá část upozorňuje na postoj zaměstnavatelů, jakožto významných postav figurujících v této problematice.

Dílčí výzkumné cíle

Výzkumná část nedoslýchavých osob a jejich problémů v profesní oblasti se věnuje dílčím cílům, za které považuji zjištění:

- úrovně profesní přípravy ve školním prostředí,
- úrovně podpory školského zařízení a podpůrných organizací,
- konkrétních problémů při hledání a udržení zaměstnání.

Dílčí cíle výzkumné části věnující se postojům zaměstnavatelů k této problematice se zabývají:

- názory na zaměstnávání osob s nedoslýchavostí,
- potvrzením či vyvrácením mýtů o nedoslýchavosti.

Výzkumné otázky

Výzkumná část pracovního uplatnění nedoslýchavých osob:

- **VO 1 A (pro nedoslýchavé s vrozenou/raně získanou nedoslýchavostí):**

„Jak nedoslýchavost ovlivnila výběr a přípravu na budoucí povolání?“

- **VO 1 B (pro nedoslýchavé se získanou nedoslýchavostí v dospělosti):**

„Jaký vliv měla nedoslýchavost na profesní život?“

- **VO 2:**

„Jaké konkrétní problémy nedoslýchavé osoby řeší při hledání zaměstnání?“

- **VO 3:**

„Jaké konkrétní problémy nedoslýchavé osoby řeší na pracovišti?“

Výzkumná část postojů zaměstnavatelů:

- **VO 1:**

„Jaký je postoj zaměstnavatele na zaměstnání osoby s nedoslýchavostí?“

- **VO 2:**

„Existují mezi zaměstnavateli mýty o nedoslýchavosti vedoucí k odmítavému postoji při zaměstnávání?“

5.2. Metodika výzkumu

Pro výzkum sestávající ze dvou částí byla vybrána kvalitativní metoda šetření formou rozhovoru. Respondenty první výzkumné části tvoří osoby s vrozenou či získanou nedoslýchavostí v produktivním věku, respondenty druhé části potenciální zaměstnavatelé.

Kvalitativně orientovaný výzkum uvádí zjištění ve slovní podobě a výzkumník jím proniká do situace hlouběji. Hlavními rysy takového výzkumu jsou dlouhodobost, intenzivnost, podrobnost a záměrný výběr respondentů. Kvalitativní výzkum se soustředí na méně případů, avšak o to intenzivněji, do hloubky, a zkoumá spíše specifické než typické situace. Metodami kvalitativního výzkumu jsou pozorování, výzkum životního příběhu a etnografické interview. (Gavora, 2000)

Pro potřeby našeho výzkumu byla zvolena metoda interview. Respondent v tomto případě figuruje spíše jako informant. Neodpovídá pouze na otázky, ale hovoří samostatně, interpretuje svět kolem sebe. Interview může být strukturované či nestrukturované. V případě strukturovaného jsou však otázky výzkumníka stále

globální a na širší, obecné úrovni. Rozsah respondentů, respektive informantů se řídí saturací, tedy pokud se získané informace již opakují, výběr se ukončí.

5.3. Charakteristika místa a průběhu šetření

Informanti výzkumné části pracovního uplatnění nedoslýchavých osob byli vybíráni na základě již existujících známostí a za podpory poboček Tichého světa, o.p.s. v Liberci a Hradci Králové. Současně s prvním oslovením potenciálních informantů probíhala příprava rozhovoru. Informantům byl nejprve představen záměr práce a poté nabídnuta spoluúčast na výzkumu. Pokud informant souhlasil, byla domluvena schůzka, na které probíhalo vlastní interview, které vždy trvalo přibližně 50 minut. Po uskutečnění výzkumu s některými informanty probíhal tzv. kumulativní výběr, tedy na základě doporučení jednoho informanta byl okruh rozšířen na další informanty.

Výběr potenciálních zaměstnavatelů podléhal preferenci nedoslýchavých osob, jež vyplynula z předchozí části výzkumu. Osloveni byli zaměstnavatelé z různých profesních odvětví, avšak společným prvkem byly pracovní pozice založené na kontaktu s lidmi.

Informantům byla vždy položena širší otázka, která je navedla k samostatnému hovoru o problematice. Výpovědi byly heslovitě zapisovány a na závěr proběhla zpětná verifikace všech zjištění.

5.4. Charakteristika zkoumaného souboru

Výzkumnou část zabývající se pracovním uplatněním nedoslýchavých osob tvoří celkem devět informantů, jejichž bližší charakteristika je heslovitě zaznamenána v níže uvedené tabulce.

respondent	věk	nedoslýchavost	doba vzniku	dosažené vzdělání	zaměstnání
č. 1 – žena	50	těžká	vrozená	střední s maturitou	poradenství
č. 2 – žena	54	středně těžká	4 roky	střední odborné	švadlena
č. 3 – žena	38	těžká	vrozená	střední s maturitou	dělnice
č. 4 – muž	42	lehká	35 let	střední odborné	řidič
č. 5 – žena	48	těžká	12 let	odborné učiliště	nezaměstnaná
č. 6 – žena	34	středně těžká	vrozená	střední s maturitou	tlumočnice ZJ
č. 7 – muž	37	těžká	vrozená	střední gymnaziální	montér
č. 8 – žena	47	těžká	4 roky	odborné učiliště	dělnice
č. 9 – žena	49	středně těžká	30 let	střední s maturitou	zubní laborantka

Tabulka 5: Charakteristika zkoumaného souboru

5.5. Vlastní výzkum

Jak bylo výše zmíněno, provedený výzkum sestává ze dvou částí, které jsou pro přehlednost rozděleny. Informanty výzkumu pracovního uplatnění tvoří muži a ženy v produktivním věku s vrozenou či raně získanou nedoslýchavostí, kteří hovoří o vlastním průběhu vzdělávání, o hledání zaměstnání a aktuální situaci na pracovišti. Informanti se získanou nedoslýchavostí v dospělosti hovoří o vlivu vzniklého postižení na profesní život.

Informanty druhé části výzkumu tvoří zaměstnavatelé hovořící o vlastních postojích a názorech na problematiku pracovního uplatnění nedoslýchavých osob. Součástí je i přiblížení případných mýtů o nedoslýchavosti.

5.5.1. Interview s nedoslýchavými

Rozhovoru se zúčastnilo devět osob s diagnostikovanou nedoslýchavostí, z nichž u dvou osob se jednalo o získanou nedoslýchavost v dospělém věku. Vždy je souhrnně vyhodnocována jedna oblast výzkumu s odpověďmi všech respondentů.

Z rozhovoru s informanty vyplynulo, že všichni vzhledem k vrozené či raně získané nedoslýchavosti navštěvovali školu pro žáky se sluchovým postižením, a to buď od samotného počátku školní docházky, či až po roce, maximálně dvěma letům v integraci. Informanti si na průběh primárního vzdělávání nestěžovali, zaznamenali vstřícný přístup jak ze strany učitelů, tak spolužáků, a celkové prostředí bylo podnětné a bezproblémové. Ve škole pro sluchově postižené žáky pokračovali i v rámci sekundárního vzdělávání pouze tři informanti (č. 1, 3, 7), v jednom případě šlo o pražské gymnázium (informant č. 7). Ostatní navštěvovali běžné střední školy nebo střední odborná učiliště zejména kvůli nízkému sebevědomí způsobenému nedoslýchavostí. Zde se však častěji setkávali s problémy hlavně ve výuce, kdy výkladu rozuměli podstatně méně, například kvůli postoji vyučujícího zády či jeho procházení se po třídě. Dva informanti uvedli zájem o studium na vysoké škole, jeden z nich (informant č. 3) nebyl přijat z důvodu vysokého počtu zájemců, druhý (informant č. 7) studium přerušil z důvodu náročnosti studia vzhledem ke sluchovému postižení. (Příloha A, otázka č. 1.1.-1.2.)

Vliv nedoslýchavosti téměř všichni zaznamenali i při výběru povolání, který již dříve souvisel se samotným výběrem školy. Někteří uvedli, že toužili po zaměstnání, které by ale z důvodu vzájemné komunikace s pracovníky či klienty nebylo možné vykonávat. (Informant č. 2, 3, 5) Šlo o profese v sociální sféře, administrativě, školství apod. Co se

týče podpory ze strany školy při výběru vhodného studia a následného povolání, většina žádnou nezaznamenala. Výjimkou jsou dva informanti (č. 6, 7), kterým bylo věnováno poradenství se školními psychology nebo alespoň třídními učiteli. Při hledání zaměstnání informanti nevyužívali služeb úřadu práce či jiných podpůrných organizací, jelikož jejich činnost se výrazně rozvinula až v posledních letech. (Příloha A, otázka č. 1.2.-1.3.)

Informantů se získanou nedoslýchavostí v dospělém věku se otázky na průběh vzdělávání netýkaly a byly nahrazeny otázkami na vliv získaného postižení na profesní život. (Příloha A, otázky 1.4.-1.6.) Informanti uvedli vznik nedoslýchavosti mezi 30.-35. rokem věku. V jednom případě (Informant č. 4) nedoslýchavost neměla přílišný vliv na dosavadní zaměstnání, jelikož se jedná o jednostrannou lehkou nedoslýchavost, která při náplni práce nečiní zásadní obtíže. V případě druhém měla nedoslýchavost na zaměstnání vliv neblahý. Jednalo se o zaměstnání v početném kolektivu v pomáhající profesi a informant (č. 9) zaznamenal narůstající obtíže v komunikaci jak s kolegy, tak s klienty. V tomto případě byla změna zaměstnání nutná. Informant však díky získanému vzdělání nebyl nucen v širší míře měnit specializaci, pouze hledal uplatnění na pozici nenáročné na komunikaci a v méně početném kolektivu.

Kromě jednoho informanta (č. 5) aktuálně mají všichni dotazovaní zaměstnání. Jeho hledání se účastnili samostatně, bez podpory úřadu práce či podpůrné organizace, jak bylo výše zmíněno. Občasný problém informanti zaznamenali již při prvním kontaktu se zaměstnavateli, které nejprve oslovili pomocí e-mailu, kde mimo jiné na nedoslýchavost předem upozornili, ale často se odpovědi od zaměstnavatele nedočkali. Dva informanti sehnali zaměstnání v sociální sféře díky svým příbuzným na základě doporučení (informant č. 1, 6), ostatní jsou aktuálně zaměstnání v manuálních a technických profesích, kde není kladen důraz na komunikaci. (Příloha A, otázka 2) S odmítnutím ze strany zaměstnavatele z důvodu nedoslýchavosti se setkali tři informanti (č. 3, 6, 7). Hlavními důvody zaměstnavatelů údajně bylo domnění, že žadatel o zaměstnání je cizinec (narušená komunikační schopnost), obava z komunikace s klienty, zákazníky, žáky (pozice recepčního, bankovního úředníka, asistenta prodeje, učitele), bezpečnostní důvody či nedostatečné vzdělání. V posledním případě však šlo o informanta (č. 7) se vzděláním na úrovni gymnázia a v té době studenta vysoké školy technické, jenž kvůli dlouhodobé indispozici nalezení zaměstnání v oboru byl nucen žádat o dočasnou pozici skladníka. Dle mého názoru byla zaměstnavatelovým hlavním problémem právě těžká nedoslýchavost. (Příloha A, otázka 3)

Hlavní problémy nedoslýchaví informanti zaznamenávají v komunikaci, která je v některých profesích klíčová. Zejména jde o telefonování, porozumění ve velkém počtu lidí a často i neznalost znakového jazyka. (Příloha A, otázka 4)

Většina informantů je s aktuálním zaměstnáním spokojena i přes občasné překážky. Někteří zaznamenávají potíže při komunikaci v početnějším kolektivu nebo v hlučnějším prostředí, v každém případě se nacházejí v prostředí přátelském, ve kterém jsou jejich kolegové ohleduplní a snaží se nedoslýchavému usnadňovat práci například při zmíněném telefonování. Bohužel jeden z informantů (č. 5) se na pracovišti stal obětí šikany právě kvůli častému nepochopení, a je tak nucen si najít zaměstnání jiné. Aktuálně je v kontaktu s organizací Tichý svět, o.p.s., která mu v hledání aktivně pomáhá. Jeden z informantů (č. 3) dokonce uvažuje o vysokoškolském či jiném dodatečném vzdělání a nalezení lépe placeného a co do náplně práce přitažlivějšího a do kontaktu s lidmi bohatšího zaměstnání. (Příloha A, otázky 5-7)

5.5.2. Interview s potenciálními zaměstnavateli

Druhé části výzkumu se zúčastnilo šest informantů z řad potenciálních zaměstnavatelů nedoslýchavých osob. Zaměstnavatelé byli vybíráni v profesních odvětvích více zaměřených na práci s lidmi. Tento výběr podléhal výsledkům první části výzkumu, tedy preferencím nedoslýchavých osob.

Zaměstnavatelé nejmenovaných firem, společností a institucí uváděli subjektivní názory na zaměstnání nedoslýchavých osob. Uváděli pracovní místa a jejich podrobnější náplň a specifika, a posléze vyvodili závěr týkající se vhodnosti člověka s nedoslýchavostí na konkrétní pozici. Pro potřeby výzkumu nebyla informantům blíže přiblížena problematika nedoslýchavosti.

Prodejna

Zaměstnavatel v nejmenovaném obchodním řetězci s oblečením uvedl několik pozic, které zaměstnanci zastávají. Jedná se o pozice asistenta prodeje, chceme-li, prodavače, dále dekorátéra prodejny a vedoucího prodejny samotného. Postoj zaměstnavatele k zaměstnání nedoslýchavého člověka byl víceméně negativní. Zaměstnavatel popsal situace, kterým zaměstnanci v prodejnách čelí, a uvedl, že člověk s nedoslýchavostí by v takových situacích podle něj neobstál. (Příloha B, otázka 1) Zejména šlo o komunikaci se zákazníky, kterou musí na prodejně zastat i člověk, do jehož primární náplně práce tato činnost nespadá. Tudíž i dekorátér prodejny by měl být schopen

zákazníkovi porozumět a poradit mu ve chvíli, kdy se na něj zákazník obrátí. Co se vedoucí pozice týče, zde je opět důležitá komunikace, ve většině případů komunikace telefonická, tudíž by záleželo na závažnosti sluchového postižení. Ovšem i vedoucí prodejny zastává práci asistentů prodeje kdykoliv, kdy je potřeba. (Příloha B, otázka 2-3)

Kulturní instituce

V kulturní instituci, konkrétně v divadle, je kromě hereckého sboru nespočet dalších pracovních pozic zajišťující chod divadla. Zaměstnavatel vylučovací metodou navrhl jedinou pozici, kterou by dle jeho názoru mohl zastat člověk se sluchovým postižením, a tou je technik. (Příloha B, otázka 1) Zaměstnavatel uvedl u všech ostatních pozic jako stěžejní kompetenci komunikaci. Pozice uvaděče tuto schopnost vyžaduje, záleželo by tedy opět na závažnosti sluchového postižení. Stejně tak tomu je u pozice zaměstnance obchodního oddělení a předprodeje, či pozice manažera vnějších vztahů, která je podle zaměstnavatele pro zaměstnance již sama o sobě stresující. (Příloha B, otázka 2-3)

Divize stravování, cateringu a služeb

Rozhovor s manažerem stravovacího oddělení proběhl podobně jako s jinými zaměstnavateli, ovšem s rozdílem takovým, že tento zaměstnavatel již v řadách svých zaměstnanců několik let zaměstnává nedoslýchavého člověka na pozici kuchaře. Nejprve mi poskytl podrobnější informace o jejich společném soužití na pracovišti a posléze se věnoval i názoru na zaměstnání nedoslýchavého člověka i na jiných pozicích, které v rámci této divize poskytuje.

Se současným nedoslýchavým zaměstnancem, jehož sluchové postižení se nachází v pásmu těžké nedoslýchavosti a jehož sluchadla mu poskytují minimální kompenzaci, vychází bez jakýchkoliv obtíží. Komunikaci s ním i přes výrazně narušenou komunikační schopnost neshledává problematickou, což přikládá dlouhodobé známosti a jakémusi zvyku. Zaměstnavatel přiznal, že zaměstnanci bohužel nemůže i přes dlouholeté výtečné zkušenosti poskytnout vizi profesního růstu. Tuto skutečnost odůvodnil obavou z nedokonalé komunikace, domluvy s vedením a následně s podřízenými, která je v případě hlavního kuchaře stěžejní. (Příloha B, otázka 1)

Další pracovní pozice vhodné pro nedoslýchavého člověka jsou podle názoru zaměstnavatele takové, které nejsou náročné na komunikaci, tedy kromě pomocného kuchaře například obsluha myčky, úklid. V případě pozice obsluhy v závodní jídelně či asistenta prodeje v bufetu má zaměstnavatel opět největší obavy z komunikace se

zákazníky, kteří nejsou vždy trpěliví a shovívaví ani vůči ostatním, normálně slyšícím zaměstnancům. (Příloha B, otázka 2-3)

Vzdělávací instituce pro sluchově postižené

Zaměstnavatelé ve školách pro sluchově postižené jsou otevření zaměstnancům se sluchovým postižením. (Příloha B, otázka 1) Avšak z důvodu různorodosti sluchového postižení žáků je podmínkou takového zaměstnance znalost znakového jazyka. V mateřské škole, která je často současně logopedická, by zaměstnanec s nedoslýchavostí nebyl vhodný, jelikož by hrozilo, že náprava vad řeči by nemusela být z důvodu zhoršeného slyšení zaměstnance účinná. (Příloha B, otázka 2-3)

Sociální služby pro sluchově postižené

Organizace poskytující služby pro sluchově postižené mají ve svých řadách taktéž zaměstnance se sluchovým postižením. Často jde o jakýsi krok přiblížení se ke klientům, kteří oceňují, že sociální pracovník čelí stejným či obdobným problémům a bariérám. (Příloha B, otázka 1) I v případě těchto organizací je znalost znakového jazyka taktéž výhodou rovněž kvůli různorodosti sluchového postižení klientů. Kromě znakového jazyka je však důležitá i kvalita verbální komunikace. (Příloha B, otázka 2-3)

Výpočetní technika

Pracovní pozice v tomto oboru jsou velice různorodé, ovšem za předpokladu, že se zaměstnanec nachází v méně početném kolektivu a svou funkcí zaštiťuje konkrétní pracoviště, nemusí tato profese být primárně založena na komunikaci s klientelou. V dnešní době mohou například servisní pracovníci být až posledním článkem řetězce řešení problému s výpočetní technikou. Klienti se neodkazují na konkrétního pracovníka, nýbrž na jakéhosi prostředníka, který teprve daným úkolem onoho pracovníka pověří. Nedoslýchavost by tedy dle zaměstnavatele měla být minimální a snadno řešitelnou překážkou, na rozdíl od hluchoty. (Příloha B, otázka 1-3)

5.6. Vyhodnocení výzkumu

Stejně jako byly rozhovory jednotlivých částí výzkumu interpretovány odděleně, jsou pro přehlednost odděleně zpracována i vyhodnocení výzkumných částí. Ty jsou dále strukturovány podle výzkumných otázek, které měly oba výzkumy zodpovědět.

5.6.1. Výzkum pracovního uplatnění nedoslýchavých osob

Rozhovory s informanty poskytly hned několik informací o nedoslýchavých osobách v produktivním věku v profesní oblasti jejich života a podařilo se tak odpovědět na všechny otázky, které výzkum přinášel.

- **Vliv vrozené a raně získané nedoslýchavosti na výběr školy a budoucího povolání, příprava a podpora**

Informanti potvrdili funkčnost vzdělávacích institucí pro sluchově postižené, zejména těch primárního charakteru. Sekundární vzdělávání u všech informantů probíhalo bez závažnějších překážek, i přes to, že se jednalo o vzdělávání v integraci. Co však informanti coby tehdejší studenti středních škol postrádali, byla speciálně-pedagogická podpora, mimo jiné v oblasti výběru budoucího povolání. Tato podpora absentovala i nadále, jelikož rozvoj organizací podporující osoby se sluchovým postižením zasáhl až další generaci. Nyní řada informantů služby těchto organizací plně využívá, někteří právě kvůli pracovnímu uplatnění. Obecně tedy vyplynulo, že nedoslýchavost informantům výběr budoucího povolání a jeho přípravu výrazným způsobem ovlivnila.

- **Vliv získané nedoslýchavosti na dosavadní profesní život**

Vliv nedoslýchavosti na profesní život člověka s sebou přináší tak výrazný, jak závažná sama nedoslýchavost je. Důležitým faktorem tedy je závislost dosavadní profese na komunikaci. Roli ovšem v této situaci hrají i další proměnné, jako je shovívavost kolektivu, zaměstnavatele a v neposlední řadě ochota zaměstnance k případné rekvalifikaci v potřebném rozsahu. Nesmíme také opomenout schopnost člověka se s nově vzniklým postižením vypořádat, a to nejen v profesní oblasti života.

- **Vliv nedoslýchavosti na hledání zaměstnání**

Při hledání zaměstnání informanti nedoslýchavost obecně jako problém neshledávají, ovšem někteří se s odmítnutím ze strany zaměstnavatele právě kvůli nedoslýchavosti setkali. Žádný z informantů nenalezl zaměstnání v oboru, který vystudoval, avšak tuto skutečnost nelze v dnešní době přisuzovat sluchovému postižení.

Vzhledem k tomu, že nedoslýchavost ovlivnila výběr dalšího vzdělávání, a tedy i budoucího povolání, někteří informanti uvedli, že například v mladším školním věku toužili po jiné profesi, jiném zaměření. V této oblasti se tedy vliv nedoslýchavosti opět potvrdil, navzdory tomu, že si tuto skutečnost informanti výrazným způsobem nepřipouští.

- **Vliv nedoslýchavosti na udržení zaměstnání**

Co se konkrétních problémů nedoslýchavých informantů na pracovišti týče, žádný z nich neshledává vzhledem k nedoslýchavosti obtíže s pracovní náplní. Obtíže povětšinou přicházejí až při komunikaci s ostatními pracovníky, zejména pokud se jedná o početnější kolektiv. Všichni považují svou pozici za přínosnou, s náplní práce jsou spokojeni, ovšem v některých případech byla zmíněna v první řadě vděčnost za jakoukoliv pracovní příležitost. Nedoslýchavost tudíž u informantů nehraje výraznou roli při plnění pracovních povinností a udržení zaměstnání jako takového, ale opět spíše při ne tak očividně důležitých situacích na pracovišti, jako je kontakt s kolegy a s ním související začlenění se do kolektivu, což je přirozenou potřebou každého člověka.

5.6.2. Výzkum postoje potenciálních zaměstnavatelů na zaměstnávání nedoslýchavých osob

Potenciální zaměstnavatelé poskytli mnoho informací a subjektivních názorů na problematiku zaměstnávání nedoslýchavých osob. Vždy se snažili maximálně přiblížit konkrétní pracovní pozice a odůvodnit nepostradatelnost sluchu. Jejich názory mimo jiné potvrdily řadu mýtů o nedoslýchavosti.

- **Postoj zaměstnavatelů k zaměstnávání nedoslýchavých osob**

Zaměstnavatelé vždy popsali konkrétní situace jednotlivých pracovních pozic, ve kterých by nedoslýchavý člověk pravděpodobně mohl selhat. V některých případech dokázali navrhnout možnou alternativu týkající se přizpůsobení potřebám daného člověka. Odmítavý postoj zaměstnavatelé vyjádřili ve chvíli, kdy se obávali, že by závažný stupeň nedoslýchavosti způsobil neschopnost kvalitní komunikace se zákazníky, klienty, ale i ostatními zaměstnanci. Neprojevíli obavy z nekvalitně odvedené práce nedoslýchavým zaměstnancem, spíše upozorňovali na možnost vzniku konfliktů s tzv. vnějším světem, jež dle zaměstnavatelů není vlivem dnešní uspěchané doby příliš tolerantní. Mezi zaměstnavateli se dokonce vyskytla zkušenost se zaměstnáváním nedoslýchavého člověka, díky čemuž bylo možné hovořit o reálných situacích

a zkušenostech. Bylo nutné však podotknout, že i přes kvalitně odvedenou práci zaměstnanec s nedoslýchavostí není možné počítat s profesním růstem, což se dle mého názoru týká většiny osob s nedoslýchavostí na trhu práce.

- **Mýty o nedoslýchavosti**

V některých případech byla nedoslýchavost mylně považována za hluchotu. Zaměstnavatelé často zaujímali odmítavý postoj, jelikož si jako osobu s nedoslýchavostí vždy představili člověka s narušenou komunikační schopností, což by při výkonu některých pozic bylo nepřijatelné. Výzkum tedy potvrdil, že intaktní společnost bohužel stále disponuje mylnými představami o nedoslýchavosti a často ji srovnává, ne-li přímo slučuje s hluchotou, a tím ji automaticky přisuzuje i narušenou komunikační schopnost či dokonce němotu. Výjimkou jsou ovšem zaměstnavatelé z oborů s cílovou skupinou sluchově postižených či zaměstnavatel se zkušenostmi s nedoslýchavými.

5.7. Závěr výzkumu

Výzkum pracovního uplatnění nedoslýchavých osob proběhl formou rozhovoru s nedoslýchavými jedinci v produktivním věku a s potenciálními zaměstnavateli. Z výzkumu vyplynulo, že oslovení informanti považují vlastní proces vzdělávání za dostačující a bezproblémový, avšak oblast profesní přípravy za absentující. S hledáním zaměstnání povětšinou problém nenastal, ovšem existují případy odmítnutí ze strany zaměstnavatele kvůli sluchovému postižení. Na pracovišti se za nejproblematictější situaci považuje komunikace v početnějším kolektivu. I přesto, že nedoslýchavost ovlivnila výběr dalšího vzdělávání a profesního uplatnění, informanti neshledávají svou nynější profesi za neuspokojivou. Ve dvou případech se však setkáváme s motivací po dalším vzdělání.

Postoje zaměstnavatelů k zaměstnávání nedoslýchavých osob byly různorodé, ve většině případů však podléhal mylným, stereotypním domněnkám o nedoslýchavosti. Zaměstnavatelé subjektivně i objektivně posuzovali uplatnění nedoslýchavých osob na konkrétních pracovních pozicích. Stejně jak tomu bylo u nedoslýchavých informantů, také potenciální zaměstnavatelé by se v případě zaměstnání nedoslýchavého člověka nejvíce obávali právě komunikace. Z výzkumné části věnující se postojům zaměstnavatelů vyplývá nedostatečná informovanost o sluchovém postižení jako takovém.

Z obou částí výzkumu lze vyvodit závěr, že v problematice pracovního uplatnění nedoslýchavých osob tvoří stěžejní faktor komunikace, ať už při samotném ucházení se o zaměstnání, při kontaktu se zaměstnavatelem, komunikaci s kolegy, až po komunikaci s vnějším prostředím, s klientelou, se zákazníky. Nedoslýchaví informanti, se kterými byly rozhovory uskutečněny, jsou generací, která byla svého času odkázána čistě na orální komunikaci, čímž jsou v částečné výhodě. Pokud by ovšem uvažovali o profesi pomáhající sluchově postiženým, ke kterým mají přirozeně blíže, měli by ovládat znakový jazyk. Dnešní generace zejména s těžkou vrozenou nedoslýchavostí je často podněcována ke znakovému jazyku, mimo jiné vlivem prostředí školy pro sluchově postižené. Hrozí tedy, že pokud takový člověk bude i v produktivním věku užívat primárně znakového jazyka, i přes neustálý vývoj dokonalejších sluchadel a možnost rozvoje orální komunikace, bude pro něj znatelnější problém s uplatněním se na trhu práce.

Důležitým prvkem pro úspěšné uplatnění nedoslýchavých osob na trhu práce je profesní příprava ve školských zařízeních a podpůrná činnost organizací pro sluchově postižené. Jejich činnost se stále více rozvíjí, což jistě zlepšuje orientaci nedoslýchavých na trhu práce, a kromě toho i pozitivně ovlivňuje sebevědomí nedoslýchavého člověka v této problematice. Kromě toho nesmíme opomenout dostatečné zasvěcení zaměstnavatelů a široké veřejnosti do problematiky sluchového postižení, jelikož i to je nezbytné pro plnohodnotné zapojení nedoslýchavých osob do společnosti.

Závěr

Bakalářská práce pojednává o pracovním uplatnění nedoslýchavých osob. Teoretická část práce se věnuje charakteristice sluchového postižení a pokračuje ve specifikách nedoslýchavosti, kompenzaci a v neposlední řadě vlivu nedoslýchavosti na život člověka. Důležitá teoretická východiska pro následný výzkum tvoří kapitoly o možnostech vzdělávání a o profesní přípravě, jakožto důležité součásti vzdělávání sluchově postižených. Vedle konkrétních studijních oborů kapitola o vzdělávání poukazuje na důležitost výchovně-vzdělávací péče. Součástí kapitoly o profesním uplatnění jsou projekty realizované na podporu nedoslýchavých osob v této problematice. Teoretická východiska bakalářské práce vychází z řady odborných publikací, sborníku konferencí, zákonů a internetových zdrojů, které napomohly zejména při hledání informací o projektech a vzdělávacích oborech.

Navazující část bakalářské práce se věnuje samotnému výzkumu, jehož cílem bylo poukázat na problematiku pracovního uplatnění nedoslýchavých osob, včetně poukázání na kvalitu vzdělávacího systému a podpůrných organizací, na úskalí, která nedoslýchavost těmto osobám na pracovišti činí, a dále na postoje zaměstnavatelů k zaměstnávání nedoslýchavých osob. Výzkum prováděný formou interview s nedoslýchavými informanty v produktivním věku a s potenciálními zaměstnavateli byl proveden bez jakýchkoliv komplikací, oslovení informantů pro výzkum nebylo nikterak náročné a všichni o účast ve výzkumu projevíli patřičný zájem a nadšení. Výzkumem se podařilo poukázat na faktory ovlivňující pracovní uplatnění osob nedoslýchavých, jimiž jsou v první řadě úroveň komunikace, dále kvalita vzdělávání, důležitost profesní přípravy a činnost podpůrných organizací, které mají značný vliv na úspěšné zapojení nedoslýchavého člověka nejen do profesního života. Výzkum také potvrdil přetrvávající mýty o nedoslýchavých osobách u zaměstnavatelů, což bohužel negativně ovlivňuje jejich postoj k zaměstnávání těchto osob.

Nedoslýchavost se jako postižení často podceňuje, avšak stejně jako každé jiné postižení vyžaduje speciální přístup od raného věku až po dospělost. Zejména v oblasti pracovního uplatnění se opět jedná o důkladný intervenční proces zahrnující oblast profesní přípravy ve školských zařízeních, podpory organizací pro sluchově postižené, i samotného zaměstnavatele a pracovního kolektivu.

Zdroje

1. GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-859-3179-6.
2. HORÁKOVÁ, Radka. *Sluchové postižení: úvod do surdopedie*. 2. přeprac. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2012. Recenzované monografie. ISBN 978-80-262-0084-0.
3. HROBONĚ, Miloslav, Jaroslav HOŘEJŠÍ a Ivan JEDLIČKA. *Nedoslýchavost*. Praha: Galén, c1998. Trápí vás-- (Galén). ISBN 80-860-0313-2.
4. HRUBÝ, Jaroslav. *Úvod do výchovy a vzdělávání sluchově postižených*. Vyd. 2. Praha: Tiché učení, 2010-. ISBN 978-80-904786-1-9.
5. HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. Praha: Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1998. ISBN 80-721-6075-3.
6. HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 2. přeprac. a rozš. vyd. Praha: Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999. Recenzované monografie. ISBN 80-721-6096-6.
7. JANOTOVÁ, Naděžda a Karla ŘEHÁKOVÁ. *Surdopedie: komunikace sluchově postižených*. 2., opr. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990. ISBN 80-706-6004-X.
8. JANOTOVÁ, Naděžda. *Kapitoly o integraci sluchově postižených dětí: [metodická příručka pro učitele]*. Praha: Septima, 1996. ISBN 80-858-0181-7.
9. JUNGWIRTHOVÁ, Iva. *Dítě se sluchovým postižením v MŠ a ZŠ*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0944-7.
10. KOMORNÁ, Marie. *Systém vzdělávání osob se sluchovým postižením v ČR a specifika vzdělávacích metod při výuce*. 2., opr. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, c2008. ISBN 978-80-87218-18-1.
11. KRAHULCOVÁ, Beáta. *Komunikace sluchově postižených*. Vyd. 2. Praha: Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0329-2.
12. KVĚTOŇOVÁ-ŠVECOVÁ, Lea, ed. *Vysokoškolské studium se zajištěním speciálněpedagogických potřeb: komunikace sluchově postižených*. 2., opr. vyd. Brno: Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-141-6.
13. OPATŘILOVÁ, Dagmar a Dana ZÁMEČNÍKOVÁ. *Předprofesní a profesní příprava zdravotně postižených: učební text pro studenty speciální pedagogiky*. Brno: Masarykova univerzita, 2005. ISBN 80-210-3718-0.

14. POTMĚŠIL, Miloň. *Psychosociální aspekty sluchového postižení*. Vyd. 2. Brno: Masarykova univerzita, 2010. ISBN 978-80-210-5184-3.
15. POTMĚŠIL, Miloň. *Sluchové postižení a sebereflexe*. V Praze: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1300-0.
16. SKÁKALOVÁ, Tereza. *Sluchová vada a její sociální dopady v dospělém věku*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2016. Recenzované monografie. ISBN 978-80-7435-628-5.
17. SKÁKALOVÁ, Tereza. *Uvedení do problematiky sluchového postižení: učební text pro studenty speciální pedagogiky*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2011. ISBN 978-80-7435-098-6.
18. SKÁKALOVÁ, Tereza. *Uvedení do problematiky sluchového postižení: učební text pro studenty speciální pedagogiky*. Vydání: druhé. Hradec Králové: Gaudeamus, 2017. ISBN 978-80-7435-675-9.
19. ŠÁNDOROVÁ, Zdenka. *Vybrané kapitoly z komprehenzivní surdopedie: učební text pro studující speciální pedagogiky*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2003. ISBN 80-7041-605-X
20. ZAPLETALOVÁ, Jana a Hana VAŇKOVÁ, ed. *Kariérové poradenství – přítomnost a budoucnost*. Praha: Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, c2006. ISBN 80-86856-21-6.

Sborníky konferencí

1. ZIKL, Pavel, ed. *Nové trendy v oblasti sekundárního a terciárního vzdělávání sluchově postižených: sborník příspěvků z konference s mezinárodní účastí konané dne 23.4.2004*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2004. ISBN 80-704-1462-6.

Elektronické zdroje

1. ASNEP, z. s. [online]. Praha: ASNEP, 2004. Dostupné také z: <http://www.asnep.cz/>
2. *Centrum pro dětský sluch TAMTAM, o.p.s.* [online]. Praha, 2015. Dostupné také z: <http://www.detskysluch.cz/>
3. *Cesta k zaměstnání* [online]. Praha: Svaz tělesně postižených v České republice, 2013. Dostupné také z: <https://cestakzamestnani5.webnode.cz/>
4. Desatero komunikace s osobami se sluchovým postižením. *Orbipontes* [online]. Praha, 2019, 2009. Dostupné z: <http://www.orbipontes.cz/wp-content/uploads/2012/08/desatero-strnadova.pdf>

5. *ESFCR, OP Zaměstnanost: Máme práci!!* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2018. Dostupné také z: https://www.esfcr.cz/projekty-opz/-/asset_publisher/ODuZumtPTtTa/content/mame-praci-?inheritRedirect=false
6. *ESFCR, OP Zaměstnanost: Motivace mladých k pracovnímu uplatnění ve vystudovaném oboru* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2018. Dostupné také z: https://www.esfcr.cz/projekty-opz/-/asset_publisher/ODuZumtPTtTa/content/motivace-mladych-k-pracovnimu-uplatneni-ve-vystudovanem-oboru?inheritRedirect=false
7. *ESFCR, OP Zaměstnanost: Pracovat či nepracovat* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2019. Dostupné také z: https://www.esfcr.cz/projekty-opz/-/asset_publisher/ODuZumtPTtTa/content/pracovat-ci-nepracovat?inheritRedirect=false
8. *Evropský sociální fond České republiky* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. Dostupné také z: <https://www.esfcr.cz/>
9. *Gymnázium, Střední odborná škola, Základní škola a Mateřská škola pro sluchově postižené* [online]. Praha [cit. 2019-01-08]. Dostupné z: <http://www.jecna27.cz/>
10. Klasifikace sluchového postižení. *World Health Organization* [online]. [cit. 2018-12-13]. Dostupné z: https://www.who.int/deafness/hearing_impairment_grades/en/
11. Komunikace s lidmi se sluchovým postižením. *Zdravotnictví a medicína* [online]. Praha: Medical services, 2019, 2016 [cit. 2019-03-27]. Dostupné z: <https://zdravi.euro.cz/>
12. Manuál pro zaměstnávání OZP. *Sociální pilíř konceptu společenské odpovědnosti firem ve vztahu k zaměstnanosti OZP na volném trhu práce* [online]. Ostrava: Centrum vizualizace a interaktivity vzdělávání, 2012, 2013 [cit. 2019-03-22]. Dostupné z: http://www.spcsr.cz/files/manual_pro_zamestnavani_ozp_final_22-10-2013.pdf
13. *MŠ, ZŠ a SŠ pro sluchově postižené České Budějovice* [online]. České Budějovice, 2012 [cit. 2019-01-08]. Dostupné z: <http://www.sluchpostcb.cz/>
14. *Střední škola Gellnerka: Mateřská škola, základní škola a střední škola Gellnerka Brno* [online]. Brno, 2018 [cit. 2019-01-08]. Dostupné z: <https://www.ssbrno.cz/>
15. *Střední škola pro sluchově postižené ve Valašském Meziříčí* [online]. Valašské Meziříčí [cit. 2019-01-08]. Dostupné z: <http://www.val-mez.cz/indexss.php>
16. *Střední škola, základní škola a mateřská škola pro sluchově postižené Holečkova* [online]. Praha, 2019 [cit. 2019-01-08]. Dostupné z: www.skolaholeckova.cz

17. *Střední škola, Základní škola a Mateřská škola pro sluchově postižené Výmolova* [online]. Praha, 2016 [cit. 2019-01-08]. Dostupné z: <http://www.vymolova.cz/>
18. *Střední škola, základní škola a mateřská škola pro sluchově postižené Olomouc* [online]. Olomouc, 2019 [cit. 2019-01-08]. Dostupné z: <https://www.sluch-ol.cz/>
19. *Svaz neslyšících a nedoslýchavých v ČR* [online]. Praha: Svaz neslyšících a nedoslýchavých v ČR, 2012. Dostupné také z: <http://www.snnocr.cz/>
20. *Svaz neslyšících a nedoslýchavých v ČR: Projekty* [online]. Praha: Svaz neslyšících a nedoslýchavých v ČR, 2012. Dostupné také z: <http://www.snnocr.cz/Projekt.html>
21. *Tichý svět, o. p. s.* [online]. Praha: Tichý svět. Dostupné také z: <https://www.tichysvet.cz/>
22. Úřad práce ČR: Program a strategie aktivní politiky zaměstnanosti na rok 2018. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. [cit. 2018-11-23]. Dostupné z: <http://portal.mpsv.cz/upcr/kp/jhm/apz>
23. *Vyšší odborná škola, Střední škola, Základní škola a Mateřská škola* [online]. Hradec Králové, 2019 [cit. 2019-01-08]. Dostupné z: <https://neslhc.com/>
24. Zaměstnanost: Statistiky nezaměstnanosti. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. [cit. 2018-11-23]. Dostupné z: <http://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz/mes>
25. Zdravotní postižení: Zaměstnávání osob se zdravotním postižením. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. [cit. 2018-11-23]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/8>

Zákony a vyhlášky

1. *Vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných* [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2016 [cit. 2019-01-08]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/vyhlaska-c-27-2016-sb-o-vzdelavani-zaku-se-specialnimi-2>
2. *Vyhláška č. 72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních* [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2005 [cit. 2019-01-08]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/vyhlasky-ke-skolskemu-zakonu>
3. *Zákon 108/2006 o sociálních službách* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2006 [cit. 2019-01-08]. Dostupné z:

https://www.mpsv.cz/files/clanky/31234/Zakon_o_socialnich_sluzbach-stav_k_1._10._2017.pdf

4. *Zákon 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání* [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2004 [cit. 2019-01-08]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/skolsky-zakon-ve-zneni-ucinnem-od-1-9-2018>

Seznam tabulek

Tab. 1 – Klasifikace sluchových vad podle WHO

Tab. 2 – Realizované projekty – Máme práci!!

Tab. 3 – Realizované projekty – Pracovat či nepracovat

Tab. 4 – Realizované projekty – Motivace mladých k pracovnímu uplatnění ve
vystudovaném oboru

Tab. 5 – Výzkum pracovního uplatnění – Charakteristika zkoumaného souboru

Seznam příloh

Příloha A – Výzkumné a rozhovorové otázky pro nedoslýchavé

Příloha B – Výzkumné a rozhovorové otázky pro potenciální zaměstnavatele

Přílohy

Příloha A – Výzkumné a rozhovorové otázky pro nedoslýchavé

A.1. Jak nedoslýchavost ovlivnila výběr a přípravu na budoucí povolání? (vrozená/raně získaná nedoslýchavost)

- 1.1. Jaké je dosažené vzdělání, jaký byl jeho průběh a podmínky při vzdělávání s ohledem na nedoslýchavost?*
- 1.2. Měla nedoslýchavost vliv na výběr školy a budoucího povolání?*
- 1.3. Byla poskytována podpora při výběru dalšího vzdělávání či povolání ze strany školy samotné, úřadu práce, organizace, ...?*

A.2. Jaký vliv měla nedoslýchavost na profesní život? (nedoslýchavost získaná v dospělém věku)

- 1.4. Kdy vznikla nedoslýchavost?*
- 1.5. Měla nedoslýchavost vliv na zaměstnání?*
- 1.6. Byla nutná rekvalifikace či změna zaměstnání?*

B. Jaké konkrétní problémy nedoslýchavé osoby řeší při hledání zaměstnání?

- 2. Jaká je aktuální profese, jak probíhalo její hledání a zda se setkalo s překážkami vlivem nedoslýchavosti?*
- 3. Proběhla zkušenost s odmítnutím ze strany zaměstnavatele z důvodu nedoslýchavosti?*
- 4. Vyskytla se touha po zaměstnání, které by z důvodu sluchového postižení nebylo možné vykonávat?*

C. Jaké konkrétní problémy nedoslýchavé osoby řeší na pracovišti?

- 5. Jaká je náplň práce? Je zaměstnání uspokojivé?*
- 6. Je prostředí a kolektiv vyhovující a komunikace bezproblémová?*
- 7. Vyskytovaly (popř. vyskytují) se problémy s pracovní náplní z důvodu nedoslýchavosti?*

Příloha B – Výzkumné a rozhovorové otázky pro potenciální zaměstnavatele

A. Jaký je postoj zaměstnavatele na zaměstnání osoby s nedoslýchavostí?

- 1. Jaký je subjektivní názor na zaměstnání osoby s nedoslýchavostí na konkrétní pracovní pozici nabízené zaměstnavatelem?*
- 2. Jakým překážkám by mohl nedoslýchavý zaměstnanec na této pracovní pozici čelit?*

B. Existují mezi zaměstnavateli mýty o nedoslýchavosti vedoucí k odmítavému postoji při zaměstnávání?

- 3. Jaké jsou podle zaměstnavatele důvody k nezaměstnání osoby s nedoslýchavostí?*